thema

Gemeente & Gemeenschap

Tijdschrift over de veranderende relatie tussen samenleving en overheid

3

- Ontdekkingstocht in Oldebroek
- Plasterk en Jorritsma over de faciliterende gemeente
- Burgemeester zonder gemeentehuis in Molenwaard

Annemiek de Wolf, Nelleke Vedelaar, Henriëtte Agterhuis en Marijke Sterkenburg

Over het succes van de Zwolse ideeënmakelaar

Leiden ontwikkelt de historische singelrand die rondom de binnenstad ligt tot het langste stadspark van Nederland: het Singelpark. Een ruim zes kilometer lange vestingsingel waar Leidenaren kunnen wandelen, fietsen, varen, sporten, schaatsen, natuur en cultuur beleven, picknicken, spelen en nog veel meer.

Het idee van een park en promenade langs de Leidse singels is twee jaar geleden een nieuw leven ingeblazen door een burgerinitiatief. De gemeente heeft het initiatief omarmd en negen miljoen euro ervoor vrijgemaakt.

Gemeente & **Gemeenschap**

●●● De samenleving verandert. Informatie verspreidt zich sneller, burgers zijn mondiger en zij opereren steeds vaker in netwerken. Daarmee verandert ook de rol van gemeenten. In Hellendoorn noemen ze het overheidsparticipatie, in Peel & Maas heet het zelfsturing en in Zeist de Bezuinigingsdialoog. Oldebroek spreekt over een 'ontdekkingstocht' waarbij de gemeente moet leren om los te laten en burgers het roer overnemen. Allemaal manieren om de relatie tussen overheid en samenleving, tussen gemeente en gemeenschap, anders vorm te geven.

Het klinkt spannend, maar hoe doe je dat: loslaten, ruimte geven en faciliteren? In dit magazine laten we zien hoe gemeenten daar op verschillende manieren mee omgaan.
Een ideeënmakelaar in Zwolle, Meitinkers in Boarnsterhiem, maatschappelijk aanbesteden in Maassluis en nog vele andere inspirerende voorbeelden uit het hele land. Kent u het ACTIE-instrument al of de interventiemethoden Actief Burgerschap van Movisie? Bent u geïnteresseerd in online voorbeelden of in een wetenschappelijke blik op deze ontwikkelingen? In dit magazine leest u er meer over.

Via de Databank Praktijkvoorbeelden van de VNG kunt u nog veel meer voorbeelden van en voor gemeenten vinden: praktijkvoorbeelden.vng.nl > Burgerparticipatie.

Iedereen zoekt een eigen weg, een eigen aanpak die past bij de lokale omstandigheden. Dé manier bestaat niet. De aanpak kan verschillen per domein of sector en per wijk of dorp. Dat vraagt om een gemeente die situationeel en flexibel handelt, maar zich tegelijkertijd bewust is van haar verantwoordelijkheden en wettelijke taken. Dat is de uitdaging voor de komende tijd. Dit magazine wil u hierbij inspiratie bieden.

Lees ook het blog www.tijdvoorsamen.nl

Dit magazine is tot stand gekomen in een samenwerking tussen het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten. *In actie met burgers!* (gezamenlijk project BZK/VNG) heeft bijgedragen aan het magazine. Centraal in dit project staat het delen van kennis en ervaring over de relatie tussen burgers en lokaal bestuur.

In deze uitgave...

6 De ideeënmakelaar van Zwolle

Elke Zwollenaar kan met zijn of haar idee terecht bij de ideeënmakelaar van de gemeente Zwolle. De ideeënmakelaar denkt mee, verbindt met andere initiatiefnemers, helpt bij gemeentelijke regelgeving en maakt mensen wegwijs in financiële mogelijkheden. Het resultaat is ernaar: steeds meer inwoners doen dingen die voorheen het domein waren van de gemeente en grote gesubsidieerde organisaties.

16 Overheidsparticipatie

In Hellendoorn participeren bewoners niet in het gemeentebeleid, maar participeert de gemeente in initiatieven uit de samenleving. Dit resulteerde onder meer in 'Hellendoorn Samen', een verbindend netwerk van, voor en door Hellendoorners. Het biedt betrokken bewoners met vernieuwende ideeën een platform om samen met andere bewoners hun ideeën uit te voeren. De gemeente doet een stapje terug, maar blijft wel betrokken.

28 Jorritsma (VNG) en Plasterk (BZK) over de faciliterende gemeente

Meer ruimte geven aan maatschappelijk initiatief betekent niet alleen financieel ondersteunen, maar juist ook waarderen, meedenken, zorgen voor flexibiliteit in regels en vergunningen en verbinden, vindt minister Ronald Plasterk (BZK). Volgens Annemarie Jorritsma-Lebbink, voorzitter van de VNG, werken op korte termijn de beste ambtenaren dan ook op wijkniveau.

36 Maatschappelijk aanbesteden

Maatschappelijke vraagstukken los je niet op met alleen een politieoptreden of een huisbezoek. Daarvoor is de problematiek te complex, vindt wethouder Pieter Kromdijk van Maassluis. Alleen een gecombineerde aanpak heeft kans van slagen. Dat is dan ook het uitgangspunt van het project 'De Betrokken Stad'. Onder de noemer 'maatschappelijk aanbesteden' nodigt Maassluis het maatschappelijk middenveld uit om in coalitieverband met bewoners en bedrijven creatieve en vernieuwende oplossingen te vinden.

29

'Buurtbewoners kennen elkaar nu beter'

Verder in dit magazine

12 *Infographic*
De boom en het rizoom: zoektocht naar nieuwe vormen van overheidssturing

14 *Bellen met...* Justus Uitermark, bijzonder hoogleraar Samenlevingsopbouw (Erasmus Universiteit Rotterdam)

22 Oldebroek voor mekaar

26 *In beeld:* Mozaïek dankzij zelfsturing (Peel en Maas)

30 *Bellen met...* Thijs de la Court, wethouder Duurzaamheid in Lochem

32 Actie-instrument om burgerinitiatieven te ondersteunen

34 VNG denktank maatschappelijk initiatief

42 *Infographic*
Prikkelende voorbeelden in Nederland

50 Burgers regelen het online

58 *Column Albert Jan Kruiter:*
Medeoprichter Instituut voor Publieke Waarden

59 Databank effectieve sociale interventies

44 Burgemeester zonder gemeentehuis

De gemeente Molenwaard is ontstaan uit de gemeenten Graafstroom, Liesveld en Nieuw-Lekkerland. De dertien dorpen die hieronder vallen, hebben in de visie van de gemeente het vermogen hun eigen toekomst vorm te geven. De gemeente probeert mee te denken vanuit de leefwereld van de inwoners. Dat vraagt wendbaarheid van bestuurders en medewerkers.

48 Bijzondere aanpakken

Modern noaberschap (nabuurschap), een vroege rol in de beleidsvorming, zelfsturende gemeenschappen en Erkende Overlegpartners. Deze trefwoorden zijn de kern van de bijzondere aanpakken van vier gemeenten die werk maken van de nieuwe verhouding met hun inwoners: Berkelland, Emmen, Peel en Maas en Zeist.

52 Meitinkers

De gemeente Boarnsterhim bestaat uit achttien dorpen. Elk dorp heeft een eigen 'Meitinker'. Dat is Fries voor meedenker en dat is de kern van wat deze mensen voor de inwoners doen. De Meitinkers zijn vijf dagen per week mobiel bereikbaar. Daarnaast houden ze regelmatig spreekuur, meestal in het dorpshuis. En ze bezoeken cliënten thuis. 'Vergelijk de Meitinkers maar met een mobiel Wmo-loket. Als wij een vraag of signaal krijgen van iemand met een probleem, gaat een Meitinker bij die bewoner langs.'

Colofon
Het magazine 'Gemeente & Gemeenschap' is de derde uitgave van een serie publicaties over de veranderende relatie tussen samenleving en overheid.

Uitgave: Dit magazine is een coproductie van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten, 4 juni 2013.

Samenstelling en redactie: Marjolein Barel en Roelie Lenten (VNG), Jornt van Zuylen, Angelique Boel en Charlotte Moolenaar (BZK), Frank van der Vorst (EMMA Communicatie)

Interviews en artikelen: Carolien Hovenier, Arnout Ponsioen, Erika de Joode, Onno Kronenberg, Marguerite de Ruijter en Frank van der Vorst (EMMA Communicatie)

Infographics: Marco Faasen

Eindredactie: Angelique Boel, Carolien Hovenier, Erika de Joode en Frank van der Vorst

Fotografie: Sjoerd van der Hucht, BZK, Jurjen Poeles, gemeente Almere, Universiteit van Tilburg, gemeente Eindhoven, Stadslab Leiden en Jan van den Heuvel

Grafische vormgeving: Haagsblauw

Druk: Delta 3

Oplage: 2.000 exemplaren

Cover: (van links naar rechts) Annemiek de Wolf, Nelleke Vedelaar, Henriëtte Agterhuis en Marijke Sterkenburg

Foto achterzijde: gemeentehuis Apeldoorn

Reacties op dit magazine zijn welkom. U kunt ze sturen naar jornt.zuylen@minbzk.nl

Dit magazine is digitaal te vinden op www.vng.nl/burgerparticipatie en www.tijdvoorsamen.nl.

‘Goede en slechte ideeën selecteren zich vanzelf uit’

Van links naar rechts: Annemiek de Wolf, Marijke Sterkenburg, Henriëtte Agterhuis en Nelleke Vedelaar

Zwolle: de gemeente als ideeënmakelaar

‘Wij bepalen niet wat een goed idee is. **Dat bepalen onze inwoners’**

Vijf jaar geleden schreef het Zwolse PvdA-raadslid Nelleke Vedelaar het initiatiefvoorstel ‘Met een goed idee voor Zwolle’, waarin ze de ‘ideeënmakelaar’ introduceerde. Iemand die met mensen meedenkt, hen verbindt met andere initiatiefnemers, helpt bij gemeentelijke regelgeving en hen wegwijs maakt in financiële mogelijkheden. Inmiddels is deze netwerker *pur sang* een bekende verschijning in Zwolle. Het resultaat is ernaar: steeds meer inwoners doen dingen die voorheen het domein waren van de gemeente en grote gesubsidieerde organisaties.

●●● Inmiddels is Nelleke Vedelaar wethouder met participatie in haar portefeuille. ‘Het is mooi om te volgen hoe mijn idee binnen het programma “Iedereen doet mee” in de praktijk uitpakt’, zegt ze. Vedelaar kan zich de discussie in de raad nog goed herinneren. ‘Er werd vooral lang nagedacht over de criteria die de gemeente moet stellen. Wanneer is een idee nu een goed idee? Gelukkig zijn we daar uiteindelijk van afgebleven. Wij bepalen niet wat een goed idee is. Dat bepalen onze inwoners.’

Dus iedereen kan met zijn idee terecht bij de ideeënmakelaar, al fronsen jullie de wenkbrauwen over de haalbaarheid ervan?

Ideeënmakelaar Marijke Sterkenburg: ‘Ja. Wij gaan ervan uit dat goede en slechte ideeën zich vanzelf uitselecteren. Als ik bijvoorbeeld initiatiefnemers verwijs naar andere organisaties of inwoners om hun idee te bespreken, krijgen ze daar feedback op. Dan blijkt vanzelf of het idee levensvatbaar is.’ >

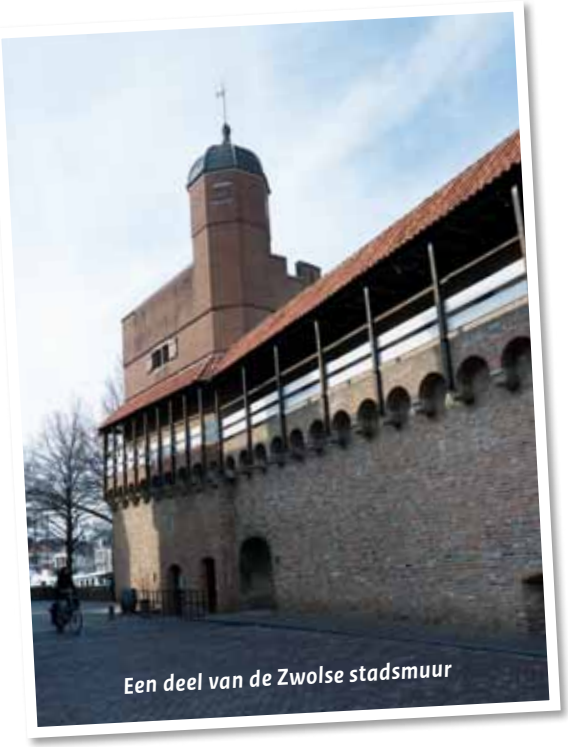
Een deel van de Zwolse stadsmuur

‘Iedereen moet zijn **droom waar kunnen maken**’

Annemiek de Wolf, ideeënmakelaar tot januari 2013: ‘Ooit klopte een stel bij mij aan die wilde onderzoeken of er vraag is naar indianensessies, een therapievorm. Een wijkcentrum was bereid ruimte te verschaffen voor een informatieavond. Via de gemeentepagina’s in het huis-aan-huisblad gaven we er bekendheid aan. Ook nodigden we een aantal mensen uit ons netwerk uit voor deze bijeenkomst. Er kwam echter niemand op af. De initiatiefnemers vonden dat uiteraard jammer, maar waren toch blij dat ze de kans hadden gekregen hun idee in de praktijk te testen. En dat is ook de kern van dit concept: iedereen moet zijn droom waar kunnen maken.’

Uit jullie rapportages blijkt dat Zwollenaren vooral de netwerk- en adviesfunctie van de ideeënmakelaar waarderen. Geld is minder belangrijk.

Nelleke Vedelaar: ‘We verstrekken geen subsidie binnen dit programma, omdat we in de praktijk hebben ondervonden dat geld niet dé drijfveer is om initiatieven te ondernemen. Onze inwoners hebben veel meer behoefte aan iemand die hen wegwijs maakt en hen in contact brengt met andere initiatiefnemers.’

Marijke Sterkenburg: ‘Natuurlijk geef ik desgewenst ook financieel advies. Dan wijs ik mensen op de mogelijkheden bij overheden of particuliere organisaties. Maar in 2012 is driekwart van de initiatieven zonder financiële ondersteuning tot stand gekomen. Onder meer omdat mensen steeds meer ruilen en geven, vanuit maatschappelijke betrokkenheid.’ >

Wat nog beter kan

Nelleke Vedelaar benadrukt dat het belangrijk is om het ***netwerk te blijven uitbouwen***. 'Zo voorkom je dat je steeds uit dezelfde vijver vist. Dit jaar willen we bijvoorbeeld meer jongeren aanspreken. Voor deze doelgroep organiseren we een speciale CityBattle, waarin we jongeren uitnodigen mee te denken over de ontwikkeling van Zwolle. ***Daarnaast moeten de maatschappelijke initiatieven van burgers niet alleen op het conto komen van de ideeënmakelaar.*** Ook andere collega's kunnen onze inwoners op weg helpen.'

'Daar werken we nu aan', vult Marijke Sterkenburg aan. 'Ik laat mij meer zien binnen de gemeente. Ik vertel wat je als gemeente kunt betekenen om initiatieven mogelijk te maken. De mooie voorbeelden werken aanstekelijk. Steeds meer afdelingshoofden maken medewerkers vrij om hier aandacht aan te besteden.' Nelleke Vedelaar tekent hierbij aan dat de gemeente nog wel moet leren ***niet al te rigide om te gaan met regels en procedures***. 'Het is de kunst om binnen de formele kaders ruimte te zoeken om initiatieven mogelijk te maken. De versnelde procedure voor tijdelijk gebruik van braakliggende grond en leegstaande huizen is een stap in de goede richting. Hier is veel vraag naar. Zo willen twee jonge agrariërs met wijkbewoners een tuin opzetten op een stuk grond dat tijdelijk braak ligt.'

Feiten en cijfers

- In 2012 ontving de gemeente 74 ideeën.
- 80% is afkomstig van inwoners en kleine bedrijven.
- Ongeveer 60% van alle initiatieven is succesvol ontplooid.
- De meeste ideeën hadden betrekking op welzijn en zorg (26%), werk en inkomen (20 %) en kunst en cultuur (21%). Maar ook de sectoren evenementen en toerisme, duurzaamheid en sport waren goed vertegenwoordigd (elk zo'n 7%).

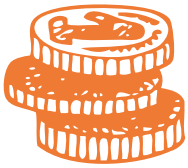

‘Geld is niet dé drijfveer om initiatieven te ondernemen’

Welke initiatieven springen er voor jullie uit?

Henriëtte Agterhuis, hoofd programma ‘Iedereen doet mee’: ‘Locatie Oostergo is een gewoon café en restaurant, maar ook een ontmoetingspunt voor mensen met een licht verstandelijke beperking en voor mensen met autisme. Eén keer in de week kunnen ze er voor zes euro eten.’

Annemiek de Wolf: ‘Ik kijk met veel plezier terug op een duurzaam energieproject van wijkbewoners. We hebben bijeenkomsten georganiseerd om mensen enthousiast te maken voor duurzame energie. Naar aanleiding daarvan zijn wijkbewoners aan de slag gegaan met zonnepanelen, isolatiemateriaal en andere energiebesparende maatregelen. Er zijn al vierhonderd daken met zonnepanelen uitgerust.’

Henriëtte Agterhuis: ‘“De Droom van Zwolle” is een pand waar ondernemers elkaar kunnen ontmoeten, werken en ontwikkelen. Ik hielp ze bij het zoeken naar een geschikte ruimte. Er moet nog veel aan gebeuren. Daarom bracht ik de initiatiefnemers in contact met het “Schuurtje van Zwolle”, een project waarbij jongeren met psychische problemen klussen uitvoeren. Deze jongeren zijn daar nu aan het werk. Een mooi netwerkproject.’

Ook Zwolle ontkomt niet aan bezuinigingen. Kom je niet in de verleiding om cruciale overheidstaken uit te laten voeren door inwoners?

Nelleke Vedelaar: ‘Als mensen hun leven zelf kunnen vormgeven, is dat honderd keer waardevoller dan dat de overheid dat voor ze doet. Maar als mensen bijvoorbeeld zelf hun zorg niet kunnen organiseren of betalen, moet de gemeente dit opvangen. Dat vangnet moet er zijn en blijft er ook.’ ●

www.tijdvoorsamen.nl
Audio: Meer ervaringen met de ideeënmakelaar (Yvonne Wijnacker).

Pdf: Ook zo werken? Zwolle heeft tips.

Vergelijkbare functies

Nederland kent vergelijkbare functies als de ideeënmakelaar. Deze intermediair (ook wel initiatievenmakelaar, buurtcoach, talentcoach, dorpscontactambtenaar of opbouwwerker nieuwe stijl genoemd) bemiddelt tussen initiatiefnemers en ondersteunende organisaties, zoals een gemeente, een fonds of een bedrijf. Vaak huurt een gemeente, woningbouwcorporatie of fonds hiervoor een zelfstandige in. Soms is er een stichting voor opgericht; dan spreekt men bijvoorbeeld van een serviceorganisatie in plaats van een initiatievenmakelaar. Ook wordt er wel eens een speciale functie binnen de gemeente of welzijnsorganisatie voor ingericht.

Yvonne Wijnacker
Locatie Oostergo

‘Je wordt gehoord’

Bij ‘Locatie Oostergo’ kunnen mensen onder meer een receptie, vergadering, high tea, vrijgezellenfeest en bruiloftsfeest boeken. Daarnaast biedt de locatie plaats aan sociaal-culturele activiteiten.

Eigenaresse Yvonne Wijnacker kwam een paar jaar geleden in contact met de ideeënmakelaar. Annemiek de Wolf benaderde haar om op Locatie Oostergo zogenoemde ‘eitje-tikjebijeenkomsten’ te organiseren. Tijdens deze bijeenkomsten kunnen ervaren en nieuwe ondernemers bij elkaar komen om op een informele en speelse manier met elkaar te brainstormen. Bij de bijeenkomsten kunnen ‘beren op de weg’ weggehaald worden. Yvonne: ‘Bij de derde bijeenkomst schoof ik ook aan. Het belangrijkste van de ideeënmakelaar is denk ik dat je als ondernemer behoefte hebt aan ervaringen uitwisselen en dat je gehoord wordt. De ideeënmakelaar zorgt hiervoor.’

Voor Yvonne was haar contact met Annemiek een bevestiging dat ze goed bezig was en is. ‘Dit gaf me body, ik durf nu meer.’ Tijdens de ‘eitje-tikjebijeenkomsten’ werd een vangnet gecreëerd met ideeën en daar mocht je als ondernemer in grabbelen. Het is een ontspannen manier om de dag te starten met vragen en elkaar te ontmoeten en ideeën op te zuigen. De ideeënmakelaar is een doorgeefluik, hij/zij verkoopt ideeën zonder geld.‘

‘Ik stik van de ideeën en ik werd daar gek van. De ideeënmakelaar heeft mij geholpen deze ideeën klein te maken en daarin te ondersteunen. Je kunt altijd bellen en je zit niet alleen te prutsen.’

www.tijdvoorsamen.nl

De boom en het rizoom:

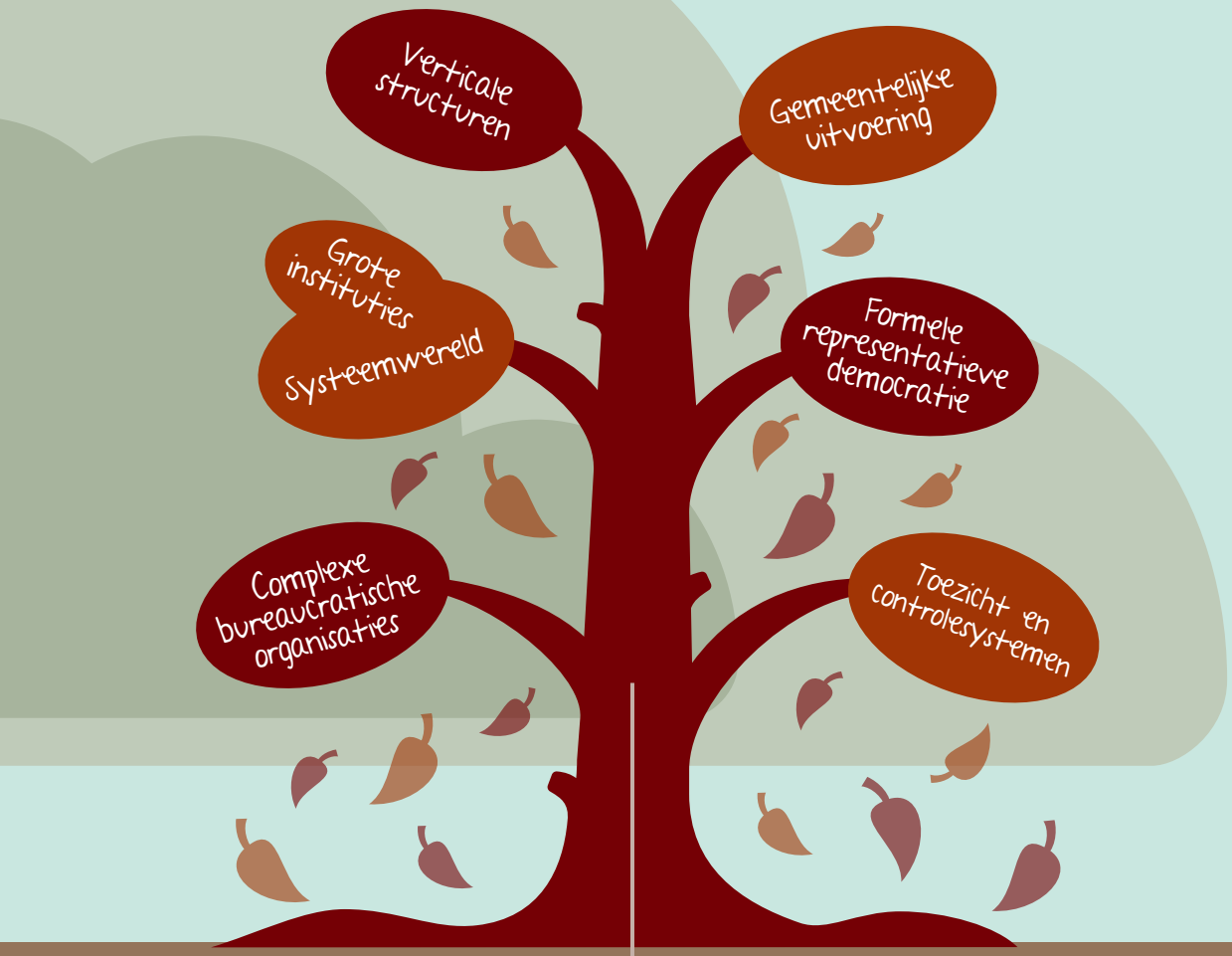

Rizoom: een veelal horizontaal vertakte wortelstructuur die niet te herleiden is tot één hoofdtak of tot één plant aan de oppervlakte, maar bestaat uit

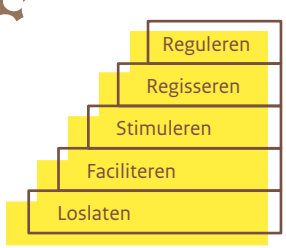

De overheidsparticipatietrap
(bron: RoB)

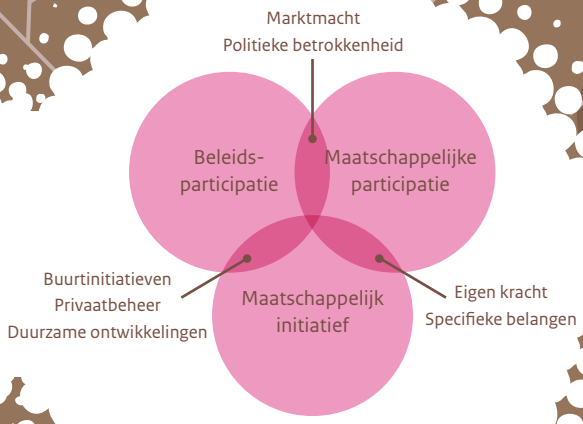

Velden van betrokkenheid
(bron: WRR)

zoektocht naar nieuwe vormen van overheidssturing

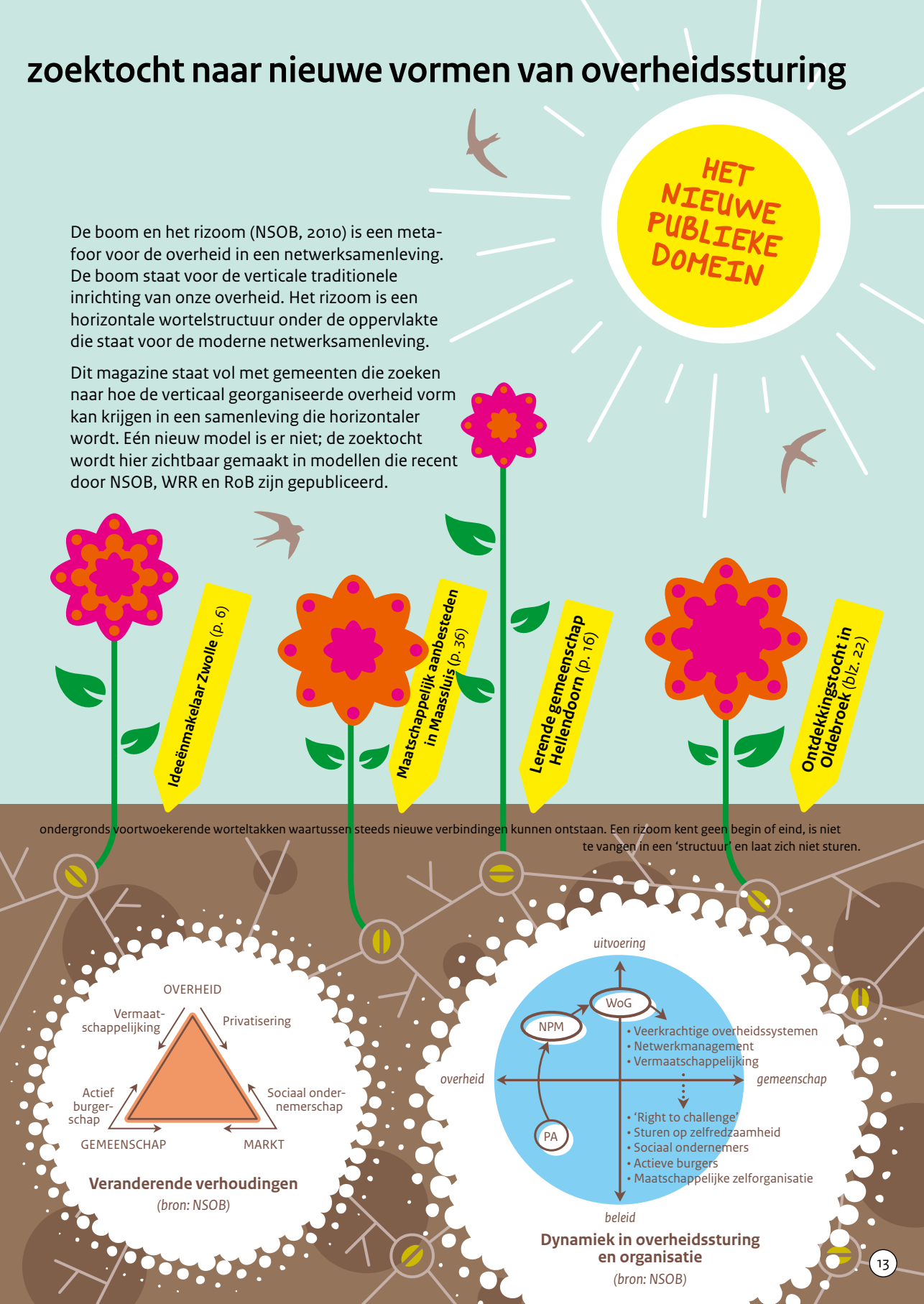

De boom en het rizoom (NSOB, 2010) is een metafoor voor de overheid in een netwerksamenleving. De boom staat voor de verticale traditionele inrichting van onze overheid. Het rizoom is een horizontale wortelstructuur onder de oppervlakte die staat voor de moderne netwerksamenleving.

Dit magazine staat vol met gemeenten die zoeken naar hoe de verticaal georganiseerde overheid vorm kan krijgen in een samenleving die horizontaler wordt. Eén nieuw model is er niet; de zoektocht wordt hier zichtbaar gemaakt in modellen die recent door NSOB, WRR en RoB zijn gepubliceerd.

ondergronds voortwoekerende worteltakken waartussen steeds nieuwe verbindingen kunnen ontstaan. Een rizoom kent geen begin of eind, is niet te vangen in een 'structuur' en laat zich niet sturen.

Bellen met...

Justus Uitermark,
bijzonder hoogleraar Samenlevingsopbouw aan de Erasmus Universiteit Rotterdam

‘Investeer in de grond, niet in de vruchten die hij voortbrengt’

Initiatieven van burgers bieden meerwaarde maar ook nieuwe zorgen. Ze vullen in zekere zin de gaten op die de overheid steeds vaker laat vallen en brengen mensen en instituties dichter bij elkaar.

Tegelijkertijd constateert Uitermark dat initiatieven ongelijkmatig ontstaan. Dat roept nieuwe zorgen op over eerlijke toegang. Investeer als overheid daarom vooral in de kwaliteit van de sociale omgeving (de ‘grond’) en liever niet in de projecten die daaruit voortkomen (de ‘vruchten’).

Mobilisatie

‘De laatste jaren zie ik uiteenlopende voorbeelden van burgers die rond duurzame energie succesvol

samenwerken. Dat komt doordat technologische ontwikkelingen de monopolies op productie en distributie openbreken. Mensen plaatsen zonnepanelen op het dak en produceren energie. Internet zorgt ervoor dat maatschappelijke dynamiek heel efficiënt kan plaatsvinden. Daar ontstaat een cultuur van samenwerking van onderaf. Ik denk dat die nieuwe cultuur ook vruchtbaar is voor andere voorzieningen zoals onderwijs.'

Ongelijke toegang

'Aan technologische en sociale innovaties zit een keerzijde. Er komen nieuwe knooppunten van macht. Denk aan Google. Die bepaalt in grote mate welke informatie mensen krijgen. Als het gaat om voorzieningen die we essentieel vinden – bijvoorbeeld een bibliotheek – dan moet je er voor waken dat de toegang eerlijk is verdeeld. Maatschappelijke initiatiefnemers die voorzieningen verzorgen zijn vaak burgers die al vaardig genoeg zijn. Die vaardigheden zijn niet overal beschikbaar waardoor bestaande ongelijkheid zichzelf versterkt.'

> *'Zorg ervoor dat toegang tot essentiële voorzieningen eerlijk is verdeeld'*

Doorgrond de sociale dynamiek

'Veel gemeenten kijken enthousiast naar initiatieven van burgers. Ik vind hun houding verdacht. Het zijn ambtenaren met vaste en goedbetaalde banen die goede sier maken met de vrijwillige inzet van inwoners. In de discussie over dergelijke initiatieven gaat het vaak over de rol van de overheid, niet over de initiatieven zelf. Daarmee doen we geen recht aan de inzet van vrijwilligers. Ik verwacht een veel nieuwsgieriger houding, een wens om de sociale dynamiek van binnenuit te begrijpen. Niet om ermee te pronken.'

Investeer in de sociale omgeving

'Naar mijn overtuiging moet je je als overheid niet te veel richten op de initiatieven zelf. Laat ze vooral wat ze zijn. Het domste wat de overheid kan doen, is participeren in initiatieven die zonder de overheid tot bloei zijn gekomen. Het is verstandiger te investeren in een omgeving waar netwerken en initiatieven kunnen ontstaan en gedijen. Daarnaast: sta dingen toe, ook wanneer het niet in lijn is met beleid of regels. Gedoog. En toon moed. Het is bizar om te zien hoe de overheid het maatschappelijk middenveld oprolt en tegenwerkt, terwijl ze ook roept dat burgerinitiatief zo belangrijk is. Vooral kwetsbare of tegendraadse burgerinitiatieven worden belemmerd in hun ontwikkeling. De overheid moet zich veel meer richten op de vruchtbaarheid van de grond dan op de vruchten die het voortbrengt. Investeer in een omgeving en cultuur die verrassende initiatieven voortbrengen.'

‘De sociale cohesie leek hier weg te glijden. We dachten: dat mag ons niet gebeuren’

Jane Knol (links) en Johan Coes

Hellendoorn zet stappen in overheidsparticipatie

Burgers **aan het stuur**

'Sinds 2006 oefent Hellendoorn met overheidsparticipatie. In onze beleving betekent dat: ruimte maken voor maatschappelijke initiatieven. Zo simpel is het.' Aan het woord is Jane Knol van het Hellendoornse team Maatschappelijke Ontwikkeling. 'Overheidsparticipatie is wezenlijk iets anders dan burgerparticipatie. Bewoners participeren niet in ons beleid, maar de gemeente participeert in initiatieven uit de samenleving.'

Wat kenmerkt de relatie tussen gemeenten en burgers?

'Huis voor Cultuur en Bestuur'. Dat is de naam van het Hellendoornse gemeentehuis. Een gebouw met een warme sfeer en een markante uitstraling. Volgens wethouder Johan Coes symboliseert het huis de nieuwe rol van de gemeente in een veranderende samenleving. 'Er was behoefte aan een kleine theaterzaal. Van daaruit hebben we functies bij elkaar gebracht. Het huis biedt nu ook onderdak aan de gemeente, de bibliotheek, winkels, een café-restaurant en zorg- en welzijnsorganisaties. Het is een plaats geworden waar dorpsgenoten elkaar kunnen ontmoeten en koffie komen drinken. We voelen ons gezamenlijk verantwoordelijk voor het gebouw.'

Noaberschap

Aanleiding voor die nieuwe rol van de gemeente was een rapport in 2003 van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid met de titel *Waarden, normen en de last van het gedrag*. Coes: 'Dat ging over de verarming in de samenleving. Niet over de materiële verarming, maar over het onbehagen over de verruwing van omgangsvormen en de kloof tussen politiek en de veranderende samenleving. De sociale cohesie leek weg te glijden. Hier, in Twente, kennen we het begrip noaberschap, ofwel nabuurschap. Wij staan elkaar met raad en daad bij als dat nodig is. En wij dachten: dat mag ons niet gebeuren. Tegelijkertijd bereidde de gemeente zich voor op de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo), die op 1 januari 2007 zou worden ingevoerd. Voor ons was >

het duidelijk dat dit alles een andere houding van de gemeente zou vragen en dat was aanleiding voor "Hellendoorn in Actie": een aanvankelijk abstract plan op twee A4'tjes, dat zich organisch tot een campagne ontwikkelde.'

Hellendoorn in Actie

Knol bevestigt: 'De campagne draaide om behoud van de leefbaarheid. We vroegen ons af: wat kunnen we doen? En vooral: wat moeten we laten? Hoe kan de samenleving ons helpen? We zijn met deze interne discussie naar buiten gegaan. Naar kerken, scholen, verenigingen, welzijnsorganisaties. En wat bleek? De betrokkenheid was groot: er ontstonden nieuwe activiteiten en coalities, die de gemeente ondersteunde als dat nodig was. Gedurende de campagne werden we ons steeds bewuster van onze nieuwe, faciliterende rol en van het feit dat de samenleving die ook van ons verwachtte. Het enthousiasme was zo groot, dat wij dachten: dit moeten we niet meer loslaten. Er was voldoende draagvlak voor een vervolgstap: de "Lerende Gemeenschap".'

Lerende Gemeenschap

De Lerende Gemeenschap stelde zich in 2009 en 2010 ten doel maatschappelijke vraagstukken gezamenlijk op te pakken en te leren gelijkwaardig samen te werken. Niet vanuit posities, maar vanuit gezamenlijke wensen en ambities. 'We hebben met een groep van ongeveer 25 deelnemers - ondernemers en mensen van maatschappelijke organisaties, zoals kerken, scholen en welzijnsinstellingen - hieraan gewerkt, vrijwillig maar niet vrijblijvend. Voor de gemeente betekende dat een verdere oefening in faciliteren. Het Landelijk Expertisecentrum Sociale Interventies (LESI) heeft ons bij "de zoektocht naar de samenleving van Hellendoorn" geholpen, prikkelde ons en hield ons een spiegel voor', aldus Knol.

Gemeente als gelijke partij

Volgens Coes brengt overheidsparticipatie een andere rol van het gemeentebestuur met zich mee: 'Het bestuur loopt niet meer voorop: het gaat er niet

Jane Knol:

'De gemeente is een gelijke partij: ***ze voelt een gedeelde verantwoordelijkheid met burgers, bedrijven en organisaties'***

Borging van overheidsparticipatie als werkwijze vraagt om organisatieveranderingen. Tien tips van de gemeente Hellendoorn vindt u op www.planenaanpak.nl.
Op 9 en 11 oktober 2013 organiseert Hellendoorn voor geïnteresseerden een kijkje in de keuken. Locatie: Huis voor Cultuur en Bestuur, beide dagen van 10.00–12.30 uur. Aanmelden kan via C.Hendriks@hellendoorn.nl.

meer om beleid te realiseren en daarvoor betrokkenheid van en draagvlak onder burgers te creëren. Het is precies andersom: je moet naast de mensen gaan staan en luisteren naar de roep vanuit de samenleving.'
Knol vindt het een normale gang van zaken dat de gemeente aansluit bij wat er in de samenleving speelt: 'Dat hoort bij onze grondhouding. Maar de ambtenaren zijn zich in de loop der jaren veel bewuster geworden van die rol. Het blijft niet bij ideeën. We helpen bijvoorbeeld bij subsidieaanvragen, moedigen initiatiefnemers aan en zetten gezamenlijk de schouders eronder. De gemeente is kortom een gelijke partij en voelt een gedeelde verantwoordelijkheid.'

Overheidsparticipatie als werkwijze

Om de ambtelijke organisatie nog beter volgens deze principes te kunnen laten werken, is Hellendoorn in 2012 begonnen met het ontwikkelen van een interne training 'Overheidsparticipatie, de ambtenaar als TomTom 3.0'. Belangrijk onderdeel van de training is de vraag: hoe kan ik een moedige ambtenaar zijn? Coes licht toe: 'Als moedige ambtenaar moet je het lef hebben om je eigen ideeën los te laten en initiatieven te helpen ontstaan. Maar ook om je nek uit te steken binnen de organisatie, als je merkt dat inwoners vastlopen binnen de bestaande structuren.' Knol: 'De tien collega's die de training hebben afgerond, geven nu zelf training aan een nieuwe groep collega's. Je kon je daar zelf voor aanmelden. Opvallend waren de vele aanmeldingen van collega's die veel contact hebben met inwoners: de mensen van de loketten en de buitendienst. Met dit train-de-trainertraject breidt het principe van overheidsparticipatie zich als een olievlek uit.'

Hellendoorn Samen

Het resultaat van 'Hellendoorn in Actie' en de 'Lerende Gemeenschap' is 'Hellendoorn Samen'. 'Dit is een verbindend netwerk van, voor en door Hellendoorners, dat betrokken bewoners met vernieuwen- >

de ideeën een platform biedt om samen met andere bewoners hun ideeën uit te voeren', legt Knol uit. 'De gemeente doet een stapje terug. Wij noemen dat liefdevol loslaten. Maar we blijven betrokken. Als maatschappelijke initiatieven niet van de grond komen, geven we een duwtje in de rug door partijen om de tafel te krijgen en afstemming te bereiken.'

Geven en geven

'Een prachtig concreet voorbeeld van een initiatief uit de samenleving is de jaarlijkse beursvloer voor het matchen van vraag en aanbod', vindt Knol. 'In de gemeenschap ontstond de gedachte om ondernemers en vrijwilligersorganisaties bij elkaar te brengen. Wat het uniek maakt, is dat bij elke vraag een tegenprestatie moet worden geleverd: een vrijwilligersorganisatie met een vraag moet een tegenprestatie leveren aan de aanbieder. Het is dus een kwestie van geven en geven.'

Een ander mooi initiatief is de boodschappenbus, die ouderen naar de winkels toebrengt. Dit initiatief wordt ondersteund door een aantal thuiszorgorganisaties en plaatselijke ondernemers.

Belangrijkste tip

Heeft Hellendoorn tips voor andere gemeenten voor het inburgeren van overheidsparticipatie? 'Mijn grootste tip voor een bestuurder zou zijn: leg je oor te luister in de samenleving. Herken de wensen die daar leven en heb de kracht om die te realiseren. En vraag je af welke rol de gemeente vervolgens kan spelen', aldus Coes. 'En aan ambtenaren en bestuurders zou ik willen zeggen: sta open voor initiatieven en opvattingen uit de samenleving. Leer jezelf die houding aan en geloof erin dat dat de juiste weg is.' ●

www.tijdvoorsamen.nl
Video: reportage over Overheidsparticipatie in Hellendoorn.

Pdf: tips van de gemeente Hellendoorn over hoe overheidsparticipatie als werkwijze kan inburgeren.

Johan Coes:

'Leg je oor te luister in de samenleving: ***herken de wensen die daar leven en heb de kracht om die te realiseren'***

Referaat

Gerrit Haselhorst
initiatiefnemer
Buurthuus
de Leemkamp

‘De hulp van de gemeente was cruciaal bij de realisatie van ons buurthuus’

‘De tips van wethouder Coes zijn voor mij heel herkenbaar. In ons buurtschap Marle hebben we een rijk verenigingsleven en zetten we ons graag in voor de leefbaarheid. Enkele jaren geleden was onze “kantine” toe aan een grondige verbouwing tot een multifunctionele accommodatie voor jong en oud: een toegankelijk buurthuus, dat de sociale cohesie in het buurtschap zou bevorderen. Ik heb samen met enkele andere inwoners het initiatief genomen. De gemeente Hellendoorn heeft ons met raad en daad bijgestaan. Bijvoorbeeld bij het aanvragen van subsidies. Je merkt dat de houding van de gemeente is veranderd. Ze is partner en biedt ruimte voor maatschappelijke initiatieven. Die houding is cruciaal geweest bij de realisatie van ons prachtige buurthuus.’

www.tijdvoorsamen.nl

Gemeente op ontdekkingstocht

‘Oldebroek **voor mekaar’**

Meer samenleving, andere overheid. Zo omschrijft de gemeente Oldebroek de ontdekkingstocht ‘Oldebroek voor mekaar’ voor 2013 en 2014. Daarna moet een en ander vastere vorm krijgen. ‘We willen ervoor zorgen dat mensen zich gezamenlijk kunnen redden. Het accent ligt bij de samenleving zelf. Die geeft aan wat ze belangrijk vindt, hoe ze dat wil organiseren en hoe wij als overheid daarin kunnen participeren.’

●●● De gemeente Oldebroek op de Veluwe telt zo’n 23.000 inwoners en bestaat uit Hattemerbroek, ‘t Loo, Noordeinde, Oldebroek, Oosterwolde en Wezep. Net als elke gemeente moet het college hier fors bezuinigen. Oldebroek betrekt de gemeenschap daarbij. ‘Bij bezuinigen krijg je al snel het gevoel dat je aan het afbreken bent. Wij willen dat negatieve gevoel met de maatschappij ombuigen tot een positieve uitdaging, waarbij we ook de kracht van die samenleving benutten’, vertelt burgemeester Adriaan Hoogendoorn. ‘Vandaar dat we nu spreken van “Oldebroek voor mekaar”.’

Alle dorps- en klankbordgroepen zijn in november 2012 uitgenodigd om hierover te praten. Dorpscontactambtenaren hebben vervolgbijeenkomsten gehouden. ‘We gaan net als bij de Wmo niet meer samen zorgen *voor* mensen, maar samen ervoor zorgen dat mensen zichzelf kunnen redden. We gaan zelfs verder door het accent te verschuiven van burgerparticipatie naar overheidsparticipatie. De burger neemt het initiatief en eventueel kan de overheid daarin ondersteunen’, aldus Hoogendoorn.

Dorpsbewoners bepalen

De ontdekkingstocht start op verschillende terreinen, zo licht de burgemeester toe. ‘We laten zien dat we als overheid kunnen loslaten. Dat doen we door meer deregulering. Dereguleren zit nu niet bepaald in de genen van de overheid, daarom sturen we daar ook op. Zo zijn we in ons evenementenbeleid >

Adriaan Hoogendoorn:

‘Het is niet meer samen zorgen voor, maar samen ervoor zorgen dat mensen zichzelf kunnen redden’

Bert Brand (links) en Adriaan Hoogendoorn

Referaat

Henk Kemp
fractievoorzitter VVD (gemeente Oldebroek)

Anders werken

'De eerste aanzet in deze beleidsverandering ligt in een grote bezuinigingsronde in de gemeente Oldebroek. Als je met minder geld (FTE's) toch een efficiënt beleid wilt neerzetten, moet je anders gaan werken. En gebruik maken van de talenten en initiatieven van burgers is daarbij een goed middel. Politiek zal het wel wennen zijn, als vooral als enthousiaste burgers met initiatieven komen die toch weer om gemeentelijke bijdragen vragen. Dan moeten ook de partijen het lef hebben te wijzen op maatschappelijke betrokkenheid van burgers en bedrijven als ondersteuning en sponsor. Meer Samenleving, minder Overheid.'

www.tijdvoorsamen.nl

van 120 naar 20 vergunningen gegaan. Dat betekent minder toezicht en handhaving van de gemeente en meer verantwoordelijkheid bij de organiserende partij. Ons tweede spoor richt zich op het gesprek met de dorpen die met minder subsidies te maken krijgen. In dat gesprek treden we meer als regisseur op dan als uitvoerder.'

Gemeentesecretaris Bert Brand: 'Vroeger kwam het college jaarlijks langs om te vertellen wat er in een dorp ging gebeuren op het gebied van jongerenbeleid, veiligheid, cultuur en muziek. Nu bepalen de dorpen dat zelf en nodigen dorps- en klankbordgroepen ons uit daarover te praten. Zo zijn we op verzoek van stichting "Dorpsbelang" in Oosterwolde geweest. Dorpsbelang had voor de agenda gezorgd en gaf leiding aan de avond. Er waren zaken waarvan ze zeiden: "Die pakken we zelf op." Het college gaf toelichting en toonde zich betrokken, maar wel duidelijk vanuit een nieuwe, veel meer faciliterende, rol. Dat betekent luisteren, meedenken, het initiatief

Adriaan Hoogendoorn:

*'Er is geen plan B. Daarmee geven we als college ook aan dat we **volop voor deze ontdekkingstocht willen gaan'***

niet overnemen, maar wel verbinden en mee zoeken naar (financiële) mogelijkheden. Het is ook mooi te zien hoe de stichting de eigen rol invulling geeft. Zo heeft Dorpsbelang een enquête gehouden naar de behoefte van woningbouw in hun gemeente. Door de hoge respons kan ze projectontwikkelaars laten zien waaraan specifiek behoefte is.' Hoogendoorn: 'Dorpsbelang trekt samen met stichting "Het Dorpshuis" op om ook de sporthal als multifunctioneel centrum te gebruiken. Prachtig om te zien hoe ze kansen grijpen. Wij zijn voor hen op zoek naar provinciale fondsen om dat te financieren.'

In de dorpen Oosterwolde en Noordeinde gaat het goed. 't Loo heeft een goed functionerende klankbordgroep die spreekbuis kan zijn van bewoners, verenigingen en sportclubs. Oldebroek, Hattemerbroek en Wezep moeten zich nog organiseren, maar volgens Hoogendoorn zijn er voldoende mensen om dit op te pakken. 'Naast de dorpsaanpak werken we ook thematisch, bijvoorbeeld rondom de directe leefomgeving en toekomstgerichte ontwikkelingen. Zo is in januari Oldebroekbreed een jeugdconferentie gehouden, waarbij verschillende verenigingen en sportclubs met elkaar over jongerenzorg spraken.'

Geen plan B

2013 en 2014 zijn de overgangsjaren. Daarna wil het college voor een belangrijk deel ook de vastgestelde budgetten over de dorpen verdelen. Wat als het dan toch nog fout gaat? Hoogendoorn is stellig: 'Er

Referaat

Bertus Regterschot
Stichting Dorpsbelang Oosterwolde

Horen en doen

'Hoewel de aanleiding van deze beleidsverandering binnen de gemeente Oldebroek voortkomt uit bezuinigingen is de Stichting Dorpsbelang Oosterwolde hier wel blij mee. Het accent bij de samenleving leggen is iets wat wij toejuichen, mede omdat wij al sinds jaren allerlei initiatieven nemen die bij de gemeente wel gehoor hebben gekregen, maar niet tot zoveel daden hebben geleid.' Binnen het beleid "Meer samenleving, andere overheid" zullen wij de overheid dan ook vragen om te participeren in tal van initiatieven. Dorpsbelang Oosterwolde ziet in deze beleidswijziging kansen om de leefbaarheid van het dorp verder te verbeteren.'

www.tijdvoorsamen.nl

Adriaan Hoogendoorn:

'Dereguleren zit nu niet bepaald in de genen van de overheid, daarom sturen wij er ook op'

is geen plan B. Dit is de weg die we moeten gaan. Daarmee geven we als college aan dat we volop voor deze ontdekkingstocht gaan. Ik geloof erin, omdat hier meer sociale infrastructuur is dan in het westen. Maar ook daar wordt door de terugtrekkende overheid "meer samenleving, andere overheid" noodzakelijk, anders vallen mensen tussen de wal en het schip. Dat bereik je alleen door een omslag in denken. Van denken in verliezen (minder subsidie) naar denken in kansen.'

'Bij iedereen is nu het besef dat deze aanpak bittere noodzaak is', vervolgt Hoogendoorn. 'We hebben onze aanpak met de voltallige raad besproken en de raad heeft diepgaand over onze visie en missie gediscussieerd en over hun eigen rol hierin. Ten slotte is die visie met een verdere invulling raadsbreed omarmd. Ook hier geldt dat we samen aan het ontdekken zijn.' ●

www.tijdvoorsamen.nl
Audio: burgemeester Hoogendoorn over 'Oldebroek voor mekaar'.

Pdf: achtergronden.

Wiekslaag

Mozaïek dankzij zelfsturing

Na een periode van onrust besloten inwoners van Beringe (gemeente Peel en Maas) het 'zelf te gaan doen'. Ze bedachten er een naam voor: zelfsturing. Het veranderde het verongelijkte dorp in een actieve en zelfstandige gemeenschap. Hóe actief, dat blijkt uit de selectie van een kunstwerk. Sjraar van Horen, voorzitter van het Dorpsoverleg: 'De inwoners van Beringe bedankten voor het officiële kunstwerk dat de gemeente voor ogen had. Het dorp wilde iets van zichzelf. We ontvingen negentig voorstellen in de brievenbus, sommige op bierviltjes. Uiteindelijk werd het een mozaïek. We schreven een stevig projectplan en stelden een begroting op. Achthonderd Beringers hielpen het mozaïek te leggen.'

Bron: De Werkplaats (14), een uitgave van Koninklijke Nederlandse Heidemaatschappij

Ronald Plasterk,

minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

Rijksregels **opruimen**

Dit kabinet wil een nieuwe balans in verantwoordelijkheden tussen burgers en Rijksoverheid tot stand brengen. Wat betekent dit voor de rol van de gemeente?

'De gemeente zou meer ruimte kunnen geven aan maatschappelijk initiatief door dit te faciliteren. En dat betekent wat mij betreft niet alleen financieel ondersteunen, maar juist ook: waarderen, meedenken, zorgen voor flexibiliteit in regels en vergunningen en verbinden. Dan hebben we het over een loket "Hulp bij evenementen" in plaats van "Verplichte vergunningen". Of een "groene-golf-ambtenaar" die initiatiefnemers begeleidt in het woud van overheidsregels.
Het barst werkelijk van de initiatieven in Nederland. Ik zie energiecooperaties, stadslandbouw, armoedebestrijding, ruilsystemen, zorginitiatieven, groenbeheer, wijkcentra en zwembaden die door burgers worden overgenomen. Lees "energieke samenleving" of kijk eens op www.krachtinNL.nl. Volop kansen voor gemeenten om aan te sluiten.'

'Niet burgerparticipatie, maar overheidsparticipatie'

Wat is uw advies voor gemeenten die worstelen met hun rol?

'Een eenduidig advies heb ik niet. Het is een zoektocht voor iedereen, ook voor mij. Er is geen kant-en-klaar recept, geen draaiboek. Het gaat om maatwerk: elke gemeenschap, dorp en wijk is weer anders. De overheid moet dat goed beseffen. Ik heb maar één advies: kijk, luister en leer van initiatieven in uw gemeente. Wissel daarbij vooral met elkaar kennis en ervaring uit, want elke gemeente staat voor eenzelfde soort opgave.'

Hoe kunt u gemeenten hierbij ondersteunen?

'Het gaat in de eerste plaats om wat mensen zelf doen in dorpen en wijken, samen met scholen, verzorgingshuizen, wijkagenten of lokale ondernemers. Samen met de VNG stimuleer ik gemeenten om van elkaar te leren door goede voorbeelden en experimenten te verspreiden. Verder kan ik helpen bij het opruimen van rijksregels die in de weg staan.

Gaat het niet gewoon om een bezuiniging die wordt overgeheveld op burgers?

'Nee, het standpunt is dat mensen uit zichzelf heel veel doen maar de bezuinigingen hebben wel invloed. Gemeenten trekken zich gedwongen terug, maar burgers leggen zich daar niet bij neer en springen in dat gat. Het versnelt het proces aanzienlijk. Dat is alleen maar mooi. Dat betekent overigens niet dat de rol van de overheid is uitgespeeld. Ik zou het begrip "burgerparticipatie" dat je regelmatig hoort, willen vervangen door "overheidsparticipatie". De overheid die zegt: "Kunnen we hier wellicht behulpzaam zijn?" ●

Annemarie Jorritsma-Lebbink,

voorzitter Vereniging van Nederlandse Gemeenten

‘Gemeente moet leren **op haar handen te zitten**’

Hoe kijkt u aan tegen de rol van de gemeente in deze energieke samenleving?

‘Gemeenten moeten als geen ander in staat zijn de denkkracht en energie van burgers te benutten. Dit gebeurt al in veel gemeenten, maar ik zie tegelijkertijd dat het nog erg wennen is. We moeten “accepteren” dat burgers goede ideeën hebben en die ook kunnen uitvoeren. Als een inwoner met een vraag of probleem naar ons toekomt, is de eerste reflex van ambtenaren én politiek – ook van mijzelf – de persoon te helpen. Maar we moeten eerst bekijken of wij er wel over gaan. En vervolgens de burger vragen: hoe zou u het aanpakken? Wat kunt u er zelf aan doen? We zien daarbij dat de bezuinigingen dit proces versnellen. Hier kruisen maatschappelijke ontwikkeling en budgettaire noodzaak elkaar. Daar kunnen we van profiteren.’

Wat zijn uw ervaringen met faciliterende gemeenten?

‘Dit magazine staat vol inspirerende voorbeelden van gemeenten die initiatieven van burgers de ruimte geven. Laat ik het dicht bij huis houden. In de wijk De Wierden in Almere hebben bewoners het beheer van hun buurt overgenomen van de gemeente. Ze zorgen zelf voor onderhoud, maaien het gras, leggen tegels recht en knappen verwaarloosde straathoeken op. Het beperkte budget dat de gemeente hiervoor had, gaat nu naar de bewoners. En raad eens: het ziet er nu veel netter uit! Daar komt bij dat de buurtbewoners elkaar nu beter kennen en elkaar onderling durven aan te spreken als er iets is. Dat lijkt een bijzaak, maar is misschien wel belangrijker. Eerlijk gezegd hadden we niet gedacht dat dit zo goed zou gaan en was het voor de gemeente niet makkelijk. Maar de les is duidelijk: je moet soms op je handen gaan zitten.’

‘Buurtbewoners kennen elkaar nu beter’

Hebt u tips voor gemeenten die nog moeite hebben om initiatieven aan inwoners te laten?

‘Het is in elk geval cruciaal dat je je ambtenaren in de nieuwe denk- en werkwijze opleidt. In grote lijnen zijn zij vooral gewend beleid te maken en regels te hanteren, maar dit gaat om luisteren en terugleggen. Dat vraagt om een niet te onderschatten verandering van competenties. Ik denk dat op korte termijn onze beste mensen werken op wijkniveau. Ambtenaren die de wijk goed kennen, communicatief vaardig zijn en kunnen omgaan met kritische burgers.’ ●

Bellen met...

Thijs de la Court,
wethouder Duurzaamheid in Lochem

‘Wrijving **zorgt voor glans**’

Gedreven door bezuinigingen investeert Thijs de la Court bewust in een kanteling van de Lochemse overheid om zo de kracht van de samenleving beter te benutten. Met steeds meer succes.

Op welke wijze benut Lochem de kracht van de samenleving?
‘Bewoners van Lochem staan steeds vaker aan het roer bij beleidsontwikkeling: van voorbereiding tot aan uitvoering. De relatie van de gemeente tot initiatieven van bevolking en bedrijfsleven verandert daardoor. Rond het energiebeleid leidde dat onder andere tot de oprichting van de coöperatieve energievereniging: lochemenergie.net. In opdracht van de gemeente ontwikkelt de vereniging met andere partijen het lokale energiebeleid. Vervolgens voeren zij dit ook uit. Ze worden

dus daadwerkelijk "drager" van dit beleidsveld. Als wethouder richt ik me één dag per week op het veranderen van de belastingregelgeving, één van de belangrijkste belemmeringen voor duurzaam energiebeleid.'

slag te gaan. Hun ervaringen delen we intern met de organisatie.'

Wat ziet u verder als kritische succesfactoren?
'Snelheid van handelen is belangrijk. Je kunt je niet verschuilen achter trage processen. Om de vaart erin te houden moet je grotere risico's durven nemen, minder bestuurlijk willen afstemmen en minder planmatig werken. Dat is lastig voor controllers die dat niet gewend zijn. Het proces wordt minder voorspelbaar en creatiever. De raad moet leven met het idee dat hij veel minder kan sturen op budgetten en meer oog moet krijgen voor de kwalitatieve dimensie achter de processen.'

'We willen een lerende organisatie zijn'

Wat wordt van college, gemeenteraad en ambtelijke organisatie verwacht?
'Veel. Meer open staan voor maatschappelijke inbreng breekt in op de werkprocessen waar we aan gewend zijn, zoals het behouden van regie. Een aantal collega's beschikte over de competenties die nodig zijn om los te laten. Met hen zijn we begonnen. Zij zijn de voorlopers die we opleiden en ruimte en vertrouwen geven om aan de

Hoe gaat u om met weerstand?
'We zoeken als het even kan consensus. Maar dat lukt niet altijd, denk aan de belangentegenstelling tussen landbouw en natuur. Door met elkaar de ogenschijnlijk tegenstrijdige belangen juist goed in beeld te brengen weten mensen elkaar tóch te vinden en ontstaan creatieve oplossingen. Dat vereist een zorgvuldig proces. Wrijving geeft ook glans en warmte.'

Denkt u dat de aanpak gaat slagen?
'In Lochem realiseren we ons dat we tijd nodig hebben voor deze transitie. Daar investeren we in. We willen een lerende organisatie zijn. Het verandert onze traditionele rol en kijk op de samenleving fundamenteel. Dat zorgt voor onzekerheid. Sommigen verliezen even de grond onder hun voeten. Om daar mee om te gaan hebben we een verandermanager ingehuurd die deel uitmaakt van het directieteam en wekelijks aanschuift bij het college. Deze transitie is de belangrijkste opgave van dit moment. Een spannend ontwikkelproces, maar in Lochem gaat het de goede kant op.' ●

Burgers maken hun buurt

ACTIE-instrument om initiatieven te ondersteunen

Van buurtmuseum en kilometerslang stadspark tot boekenmarkt en lezingencyclus: burgers slaan steeds vaker de handen ineen om hun buurt samen leefbaarder en veiliger te maken. Waarop moeten wijkwerkers en instanties als gemeenten en welzijnsinstellingen letten als ze zulke bewonersinitiatieven willen ondersteunen? Om deze vraag te beantwoorden, ontwikkelden vier onderzoekers van de Universiteit van Amsterdam en de Universiteit Twente een ACTIE-instrument.

●●● ACTIE staat voor Animo, Contacten, Toerusting, Inbedding en Empathie. Het instrument is onderdeel van het driejarige onderzoeksproject 'Burgers maken hun buurt' over initiatieven in Enschede, Amsterdam, Leiden en Hengelo. De onderzoekers volgden daar de organisatoren van een aantal initiatieven en brachten in kaart hoe professionals deze initiatiefnemers ondersteunden.

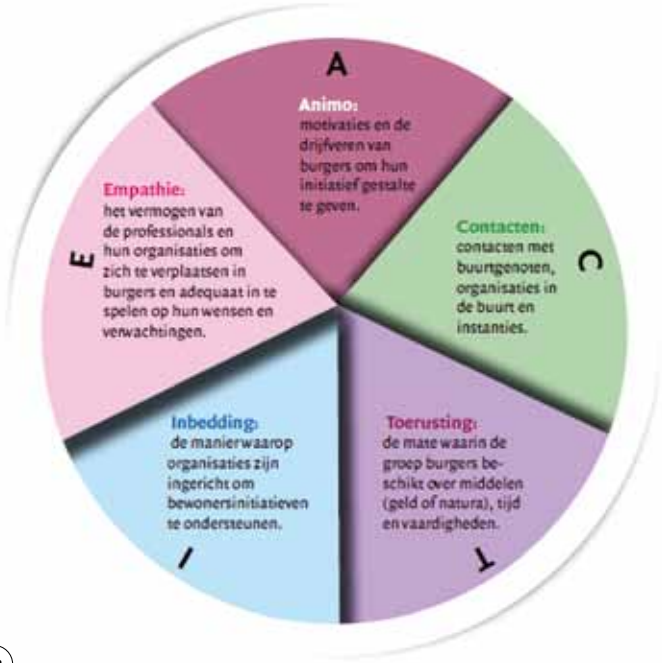

Ondersteunen kan op verschillende manieren, bijvoorbeeld door bewoners actief te stimuleren om een initiatief te starten of door een faciliterende rol in te nemen. Het ACTIE-instrument helpt overheden en professionals bij hun keuze voor een bepaalde benadering. Bij elk van de vijf pijlers horen bepaalde overwegingen en analytische vragen die zij zichzelf kunnen stellen. Zo kunnen ze bekijken welke positie ze het beste kunnen innemen. De publicatie *Burgers maken hun buurt* is te downloaden op www.platform31.nl.

'Ook een huisarts geeft niet iedere patiënt hetzelfde middel'

Evelien Tonkens, bijzonder hoogleraar Actief Burgerschap aan de Universiteit van Amsterdam, is een van de vier onderzoekers van 'Burgers maken hun buurt' en was dus nauw betrokken bij de ontwikkeling van het ACTIE-model.

Geeft het instrument pasklare antwoorden over hoe om te gaan met initiatieven van burgers?
'Nee, daarvoor is ieder initiatief te contextafhankelijk. Maatwerk en timing blijven noodzakelijk. Ons model is meer een handreiking die ondersteuners in hun overwegingen kunnen meenemen. Vergelijk het met de huisarts: die geeft niet iedere patiënt hetzelfde middel, maar gaat bij het stellen van zijn diagnose vaak wel volgens een vast stramien te werk.'

Bureaucratie wordt in het ACTIE-instrument genoemd als iets wat zoveel mogelijk moet worden vermeden. Hoe werkt dat in de praktijk?
'Dat blijft lastig. De gemeente is aansprakelijk als er in een door bewoners opgeleukt park iemand over een hobbel struikelt. Wel kan ze ervoor kiezen bijvoorbeeld één contactambtenaar aan te stellen voor een initiatief. Voor de bewoners is eventuele bureaucratie dan minder voelbaar. Bovendien krijgt de ambtenaar meer affiniteit met het project.'

Hebben gemeenten een rol als het gaat om de relatie tussen initiatiefnemers en hun medebewoners?
'Buurtprojecten zijn legitiemer als initiatiefnemers rekening houden met hun medebewoners. Maar vaak communiceren burgers vooral met bewoners die dezelfde sociaal-economische positie innemen als zij. Daarin ligt een rol voor gemeenten en frontlijnwerkers. Zij kunnen bijvoorbeeld wijkraadplegingen organiseren waarbinnen ieders stem wordt gehoord.'

Wat zou u doen?
Wilt u verkennen welke benadering u in de praktijk zou kiezen ten opzichte van een burgerinitiatief? Vul dan de vragenlijst in op onze weblog www.tijdvoorsamen.nl. De vragenlijst is niet wetenschappelijk onderbouwd. Hier alvast één vraag:

Drie buurtbewoners komen aan uw bureau omdat ze bomen in hun straat willen hebben. Wat doet u?

A U verwijst hen naar de gemeentelijke afdeling voor groenonderhoud en straatmeubilair.
B U gaat in gesprek over hun wensen en zoekt uit hoe u hen het best kunt helpen.
C U gaat na welke plannen er zijn voor de inrichting van deze straat. U zoekt naar mogelijkheden voor samenwerking met deze actieve burgers.
D U wijst de mensen op de mogelijkheden van het buurtbudget en de wijkaanpak.

Lees verder op www.tijdvoorsamen.nl.

Denktank maatschappelijk initiatief: **een goed idee!**

Hoe gaan gemeenten om met maatschappelijke initiatieven? Wat is de invloed van maatschappelijk initiatief op het lokale bestuur? Een denktank van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) buigt zich de komende maanden over deze actuele vraagstukken. Rob van Gijzel, burgemeester van Eindhoven, leidt de commissie die het jaarbericht van de denktank in 2013 uitbrengt. Gabriël van den Brink, hoogleraar maatschappelijke bestuurskunde aan de Universiteit van Tilburg, is verantwoordelijk voor het onderzoek.

Rob van Gijzel, burgemeester van Eindhoven en commissievoorzitter

●●● De resultaten van het onderzoek worden in het najaar in een jaarbericht van de denktank gepubliceerd. Van Gijzel: 'Dit jaarbericht moet lokale bestuurders aan het denken zetten. De ontwikkelingen rondom maatschappelijk initiatief zijn namelijk fundamenteel van aard. Ze vinden plaats in een tijdperk van structurele veranderingen in de samenleving. Gezien de beweging naar een steeds horizontalere verhouding tussen gemeenten en hun inwoners, is het de vraag welke rol de zogenoemde eerste overheid in dit nieuwe tijdsgewricht moet spelen. En wat er valt te zeggen over de verwachtingen die burgers, ondernemers en bestuurders van elkaar hebben?'

Gemeente als eerste overheid

Commissievoorzitter Van Gijzel meent dat het jaarbericht een waardevolle handreiking kan worden voor gemeenten bij het bevorderen van of het bieden van ruimte voor maatschappelijk initiatief. 'Hiervoor is een heldere focus op de kritische succesfactoren voor maatschappelijk initiatief en op de rol van en de impact op het lokaal bestuur noodzakelijk.'

Gabriël van den Brink:

'Pragmatisch idealisme is voor jezelf opkomen, ***maar ook voor anderen zorgen'***

Pragmatisch idealisme

Onderzoeker Van den Brink zegt dat Nederlanders meer dan voorheen maatschappelijk geëngageerd zijn. 'We komen voor onszelf op, maar zorgen ook voor anderen. Ik noem het pragmatisch idealisme. Je ziet veel gedreven en energieke burgers die zich als ondernemer opstellen en een broertje dood hebben aan regels of bureaucratie.' Ook ziet Van den Brink een ontwikkeling in zowel de publieke sector als in het bedrijfsleven. 'Men wordt niet meer alleen gemotiveerd door een hoog inkomen, maar wil ook een bijdrage leveren aan de samenleving.' Er ontstaat in Nederland volgens Van den Brink echter een paradoxale situatie: 'Talloze burgers tonen initiatief en leveren graag een bijdrage aan de publieke zaak. Anderzijds lijkt er op bestuurlijk gebied maar weinig te veranderen, waardoor er veel energie verloren gaat. De effecten van deze paradox maken een onderzoek naar aard, betekenis en omvang van maatschappelijk initiatief noodzakelijk.'

Maatschappelijke realiteit

Om maatschappelijke initiatieven beter tot hun recht te laten komen, moet de gemeente haar rol anders opvatten, denkt Van den Brink. 'Bestuurlijk handelen en maatschappelijke energie moeten op lokaal niveau worden afgestemd. Daar zit immers de maatschappelijke realiteit. Dit soort ontwikkelingen en nieuwe vormen van samenwerking tussen maatschappelijke actoren en plaatselijke overheden zijn de afgelopen jaren al zichtbaar geworden. Ze passen ook goed bij de wens van het Rijk en gemeenten om te komen tot verdere decentralisatie.' ●

Oproep

Bij de totstandkoming van het jaarbericht van de denktank is inbreng van gemeenten en initiatiefnemers cruciaal. Het denken over maatschappelijk initiatief kan niet zonder de lokale praktijk. De secretaris van de denktank roept gemeenten dan ook op om onderscheidende maatschappelijke initiatieven aan te dragen via valerie.deridder@vng.nl.

‘Veel vraagstukken los je niet alleen op; alleen een gecombineerde aanpak heeft kans van slagen’

Van links naar rechts: Pieter Kromdijk, Miriam van der Elst en Gerard van der Wees

Maatschappelijk aanbesteden in Maassluis

Maatschappelijke coalities **zoeken nieuwe oplossingen** voor complexe problemen

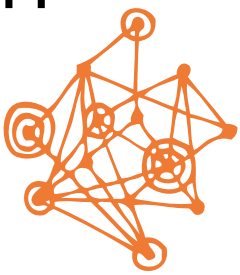

Net als veel andere stedelijke gemeenten heeft Maassluis te maken met problemen als toenemende vereenzaming, werkloosheid, gevoelens van onveiligheid en mensen die zorg nodig hebben. Wethouders Pieter Kromdijk (Zorg en Welzijn, Werk en Inkomen) en Gerard van der Wees (Jeugd, Sport, Cultuur en Onderwijs) kwamen tot de conclusie dat de gemeente die vraagstukken niet alleen kan oplossen. En de individuele zorg- en welzijnsinstellingen ook niet. Het roer ging om.

●●● Kromdijk: 'Jeugdoverlast los je niet op met alleen een politieoptreden of een huisbezoek. Daarvoor is de problematiek te complex. Alleen een gecombineerde aanpak heeft kans van slagen. Dat is het uitgangspunt van het project "De Betrokken Stad". Onder de noemer "maatschappelijk aanbesteden" nodigen we het maatschappelijk middenveld uit om in coalitieverband, met bewoners en met bedrijven creatieve en vernieuwende oplossingen te vinden.'

Advies en begeleiding

Anderhalf jaar geleden vond de startbijeenkomst plaats. Maassluis nodigde niet alleen de bekende zorg- en welzijnsorganisaties uit, maar ook (sport) verenigingen, bedrijfsleven, onderwijs en belangengroepen. De gemeente vroeg deze partijen met voorstellen te komen om de veiligheidsbeleving in de stad en de participatie van kwetsbare groepen in de samenleving te verbeteren. De organisaties >

In buurtcentrum De Hooftzaak van de Stichting Onder Een Dak (STOED) voeren bezoekers, vrijwilligers en mensen met (psycho) sociale problemen kunstzinnige activiteiten uit. Veel van hun werk wordt in de winkel van het buurtcentrum verkocht.

‘Maatschappelijke organisaties en inwoners zoeken elkaar nu steeds meer op en ***bedenken creatieve en effectieve oplossingen’***

kregen er twee maanden de tijd voor. Daarbij konden de maatschappelijke organisaties kosteloos gebruikmaken van een extern adviseur. Verenigingen kregen een uitgebreider traject aangeboden. Van der Wees: ‘Zij gaven aan dat ze extra steun konden gebruiken om te leren buiten hun eigen kernactiviteit te denken en zich meer bewust te worden van hun maatschappelijke waarde. Een sportvereniging kan immers niet alleen voetbal aanbieden, maar ook een bijdrage leveren aan de bestrijding van bijvoorbeeld jeugdoverlast. Daarom hebben we deze verenigingen een apart begeleidingstraject aangeboden.’

Enthousiasme en verwarring

De deelnemende partijen gingen enthousiast aan de slag, maar er was ook verwarring. Kromdijk: ‘Organisaties zijn gewend bij ons aan te kloppen voor subsidie voor hun producten en diensten, waarbij wij duidelijk aangeven wat ze daarvoor moeten doen.

Nu vroegen wij ze om met andere partijen na te denken over maatschappelijke vraagstukken. Dat kostte tijd. En ook wij, als bestuurders en ambtenaren, moesten wennen aan de nieuwe werkwijze. In plaats van subsidie te verstrekken aan individuele organisaties, moesten we in dit traject collectieve voorstellen voor maatschappelijke problemen beoordelen. Hoe doe je dat? Hiervoor was een cultuuromslag nodig. Wij als bestuurders moesten leren om portefeuilleoverstijgend te denken en onze ambtenaren moesten leren om in multidisciplinaire projecten te werken.'

Selectie

Op 1 februari 2012 dienden vijftien coalities een voorstel in, waaruit de gemeente er vier selecteerde. Dit resulteerde in juli in vier uitgewerkte plannen. Projectleider Miriam van der Elst: 'We hebben daarbij onder meer gekeken in hoeverre het project bijdraagt aan de oplossing van het probleem en naar creativiteit, samenwerking en betrokkenheid van inwoners bij het project.'

Nu, anderhalf jaar later, zijn vier proefprojecten in uitvoering. Maar ook buiten het project 'De Betrokken Stad' zoeken maatschappelijke organisaties en inwoners elkaar steeds meer op. Met als resultaat de gewenste creatieve en effectieve oplossingen (zie kader). 'Binnenkort starten we waarschijnlijk weer met een aantal proefprojecten, bijvoorbeeld op het gebied van sport, cultuur en recreatie', aldus Miriam van der Elst. 'Daarbij willen we ook andere doelgroepen meer bij "De Betrokken Stad" betrekken, zoals ondernemers en kerkgenootschappen. Ook gaan we, op basis van onze ervaringen, enkele veranderingen aanbrengen in de opzet van het project.' (Zie kader op p. 40.) >

Zes nieuwe oplossingen

1. Zorg- en welzijnsorganisaties, een woningcorporatie en het ROC bundelden hun krachten in een woonservicezone met als doel ouderen zo lang mogelijk zelfstandig te laten wonen. Opvallend is de rol van de onderwijsinstelling. Zo wordt de maaltijd verzorgd door het ROC en stelt de onderwijsinstelling haar vervoersfaciliteiten ter beschikking aan de ouderen.
2. De ErOpAf-teams van een woningcorporatie en een aantal instellingen op het gebied van onder meer jeugdzorg, maatschappelijk werk en re-integratie signaleren problemen van jongeren en gaan er letterlijk op af: aanspreken, aanbellen, op bezoek gaan en het hele gezin erbij betrekken.
3. Ontmoetingscentrum 'De Hooftzaak' van Stichting 'Onder Een Dak' biedt niet meer alleen onderdak aan mensen met mentale problemen. Dankzij betrokkenheid van andere maatschappelijke organisaties zijn alle kwetsbare groepen er welkom. De activiteiten worden met wijkbewoners georganiseerd. Zo verzorgen wijkbewoonsters met de naam 'Oriental Queens' regelmatig maaltijden waarvoor ook ouderen van ontmoetingscentrum 'De Vliet' zijn uitgenodigd.
4. De samenwerking tussen zorgorganisaties en 'Dukdalf' (sociale werkvoorziening) leidde ertoe dat chauffeurs van de sociale werkvoorziening ook het vervoer van de dagbesteding verzorgen. Daardoor kunnen de bezuinigingen op dit vervoer gedeeltelijk worden opgevangen.
5. Professionals van welzijnsorganisaties en bewoners trekken samen de wijk in om problemen op te lossen: ze ruimen troep op of knappen een tuintje op.
6. Een 'gewone' school en een organisatie voor de begeleiding van mensen met een verstandelijke beperking zorgen er samen voor dat deze mensen in de school kunnen integreren en worden geaccepteerd.

Tips en ervaringen

- **Heldere vraag formuleren** - *Pieter Kromdijk:* 'We wilden partijen stimuleren om met verrassende oplossingen te komen voor complexe maatschappelijke problemen. Die dachten we te genereren door open vragen te stellen. Maar het resultaat viel tegen. Want met een open vraag kun je alle kanten op. Partijen dachten: "Wat wil de gemeente nou van ons?" Voor de volgende ronde proefprojecten gaan we de maatschappelijke vraagstukken en onderwerpen scherper formuleren.'

- **Effecten meten van een nieuwe werkwijze** - *Miriam van der Elst:* 'Deze nieuwe werkwijze vereist andere indicatoren om het effect ervan te meten. Een jaarlijkse beoordeling voldoet niet meer. In dit coalitiesysteem zijn de effecten zichtbaar op de lange termijn, waarbij er een duidelijk causaal verband moet zijn met de inspanningen van de maatschappelijke partijen. We denken samen met de partijen nog na over de vraag hoe we dit het best kunnen meten.'

- **Prikkelen van bedrijven, verenigingen, scholen en (groepen) inwoners bij de voorbereiding en uitvoering van de plannen** - *Miriam van der Elst:* 'Welke instrumenten zet je daarbij in? Expertise, alternatieve financiering? Wat werkt wel en wat niet? Daarmee willen we meer ervaring opdoen.'

- **Geen extra geld, maar regulier budget** - *Miriam van der Elst:* 'De nieuwe werkwijze staat nu nog los van de reguliere subsidies en het inkoopbeleid van de gemeente. Het beschikbare bedrag voor de proefprojecten bestond voor een groot deel uit extra geld. Dat willen we niet meer, omdat we vinden dat nieuw beleid gefinancierd moet worden uit geld dat voorheen werd gebruikt voor oud beleid.'

- **Samenwerking afdwingen of de ruimte geven?** - *Gerard van der Wees:* 'We zien graag dat alle partijen goed samenwerken op basis van gelijke inbreng. Hoe ver ga je daarin als gemeente? Aan de ene kant wil je je niet teveel "bemoeien" met de "bedrijfsvoering", aan de andere kant vinden we het belangrijk dat deze projecten goed verlopen. Ik denk aan bijeenkomsten om partijen de ruimte te geven kennis en ervaring uit te wisselen.' ●

www.tijdvoorsamen.nl
Audio: Miriam van der Elst en Pieter Kromdijk over de rol van de gemeente Maassluis in de vorming van maatschappelijke coalities.

Pdf's: 'De Betrokken Stad' in de media.

Referaat

André de Vries,
penvoerder pilot Jeugd en Veiligheid namens de deelnemende maatschappelijke organisaties en directeur van jongerenwerkorganisatie Welzijn E25

‘Nu moeten wij als professionals uit onze comfortzone komen’

Bij het becommentariëren van gemeentelijk (voorgenomen) beleid loop je altijd het risico dat je als opdrachtnemer, en daarmee (financieel-)afhankelijke partij, zo’n gemeente naar de mond gaat praten of in ieder geval niet zo kritisch durft te zijn als je werkelijk zou willen. Zo niet in Maassluis!
Het college daagt maatschappelijke partijen uit om een gezamenlijke visie te ontwikkelen en met praktische en vernieuwende implementatievoorstellen te komen. In alle openheid en op positief-kritische wijze kunnen wij met het college en de ambtelijke organisatie communiceren. Ook wordt het realiteitsgehalte van de voorstellen in de gaten gehouden. Kortom, vanuit de gemeente zijn de voorwaarden aanwezig om in Maassluis echt het verschil te maken.
Nu moeten wij, als professionals, uit onze comfortzone komen, ontbureaucratiseren, organisatiebelangen ondergeschikt maken en creatief ontschotten. De bottom-up aanpak lijkt daarbij het meest kansrijk. Immers, op de werkvloer moet het uiteindelijk gebeuren en daar liggen feitelijk de mogelijkheden tot vernieuwing en samenhang. Echter, de ruimte die op de werkvloer nodig is en gevoeld moet worden, komt nog wel eens onder druk te staan door bureaucratische principes en het belangencircuit in directiekamers. Kortom, alleen de combinatie van directies met visie en lef en medewerkers met organisatieoverstijgende kwaliteiten leidt tot succes. In Maassluis lijken ook deze voorwaarden aanwezig.’

www.tijdvoorsamen.nl

Prikkelende voorbeelden in Nederland

Voorbeelden van gemeenten die in het magazine zijn opgenomen

1. Zwolle (p. 6)
2. Hellendoorn (p. 16)
3. Oldebroek (p. 22)
4. Lochem (p. 30)
5. Maassluis (p. 36)
6. Molenwaard (p. 44)
7. Boarnsterhim (p. 52)
8. Zeist (p. 49)
9. Peel en Maas (p. 26 en 49)
10. Berkelland (p. 48)

Andere voorbeelden van gemeenten
Al deze voorbeelden zijn te vinden in de Databank Praktijkvoorbeelden van de VNG: *praktijkvoorbeelden.vng.nl* > burgerparticipatie.

11. De gemeente Albrandswaard wil kennis van burgers benutten bij het ontwikkelen en uitvoeren van beleid en ontwikkelt daartoe een Database Deskundige Burgers.

12. Via het projectplan 'Burgers aan zet' streeft de gemeente Wijchen naar een meer ondersteunende rol: faciliteren, ondersteunen en meedenken met burgers.

13. Makelpunt Amersfoort heeft als doel om activiteiten van wijkbewoners mogelijk te maken door leegstaande ruimte in gebouwen beter te benutten. Via een website kunnen lokale partijen hun locatie aanmelden en kunnen instanties en particulieren het aanbod bekijken.

14. De gemeente Emmen heeft een handreiking ontwikkeld om interactief om te gaan met beleidsvraagstukken: 'Samenwerken met de Samenleving'. Het is een checklist om na te gaan of en hoe alle relevante partijen betrokken zijn.

15. Via het project 'Over de kook' van de gemeenteraad Den Helder kunnen burgers tijdens een diner van gedachten wisselen met raadsleden over alles wat Den Helder aangaat.

16. Via het platform 'Meidwaan!' roept de gemeente Tytsjerksteradiel verenigingen voor dorpsbelangen op om plannen en ideeën voor de gemeenten te plaatsen en erop te reageren. Inwoners kunnen ideeën indienen via hun dorpsbelangen.

17. De nieuwe structuurvisie van de gemeente Venlo wordt niet gemaakt door het college en ambtenaren, maar door de gemeenteraad via cocreatie met de stad en de regio.

18. Via 'Tilburg knapt op' wil de gemeente verloedering van plekken in de stad tegengaan. Inwoners van Tilburg konden via Facebook lelijke, vervuilde of onveilige plekken aanmelden om te verbeteren.

19. De gemeente Terneuzen betrekt burgers dicht bij huis via de wijk- en kernraden, en heeft de principes vastgelegd in een notitie Burgerparticipatie. Voor de ambtelijke organisatie heeft de gemeente een filmpje gemaakt over de voordelen van het betrekken van inwoners.

20. In de gemeente Tynaarlo kunnen nieuwe bewoners volop meepraten over de invulling van een nieuwe wijk. De gemeente hoopt dat er op deze manier een wijk ontstaat die past bij het dorp en tegemoetkomt aan de behoefte van woningzoekenden.

21. Via het project 'Eemsdelta ♥ me' wilde de gemeente Appingedam in beeld krijgen hoe jongeren willen participeren in beleidsvorming. Jongeren zijn gevraagd naar hun ideeën over jongerenparticipatie en dat leidde tot de handleiding 'This is APP!'

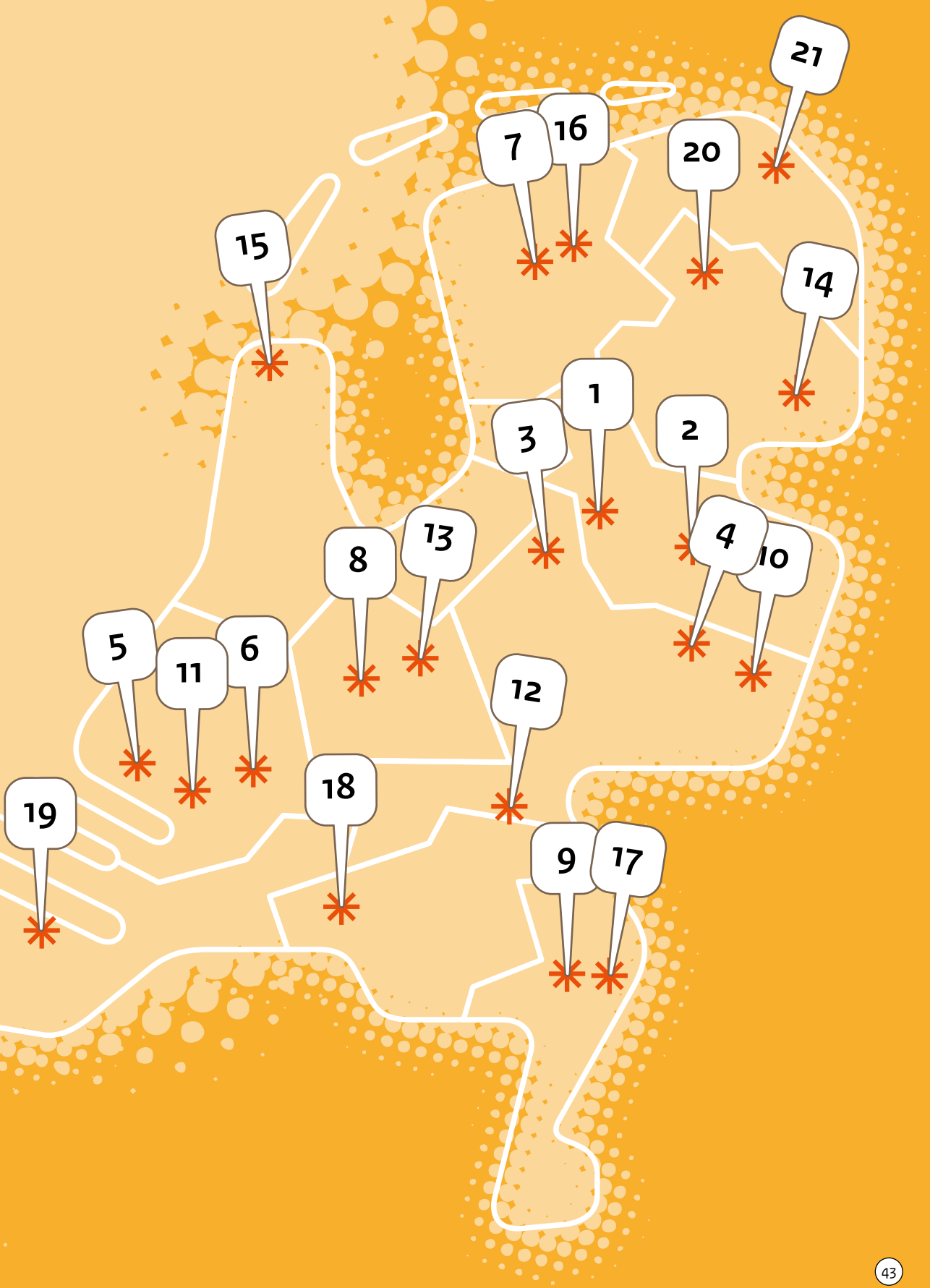
21
7
16
20
15
14
1
3
2
13
8
4
10
5
11
6
12
18
19
9
17

Gemeente Molenwaard schaft loketten af

Zwervende bestuurders en ambtenaren **zoeken aansluiting bij dorpsagenda's**

De Zuid-Hollandse gemeente Molenwaard is op 1 januari 2013 ontstaan door een samenvoeging van de gemeenten Graafstroom, Liesveld en Nieuw-Lekkerland. In de visie van waarnemend burgemeester Dirk van der Borg en gemeentesecretaris John van Eijk hebben de dertien dorpen het vermogen hun eigen toekomst vorm te geven.

●●● Van der Borg: 'De samenvoeging was een uniek moment om ambities te formuleren en daarmee aan de slag te gaan. Samenvoeging betekent schaalvergroting. Maar als bestuur willen we ook graag een nauwe relatie met de burgers. Onze dienstverlening hebben we daarop afgestemd. De gemeente telt dertien dorpen, met elk hun eigen identiteit. Daar maken de inwoners zich sterk voor. De leefbaarheid van hun dorp gaat hen aan het hart. Die gemeenschapszin is het uitgangspunt van onze dienstverlening. Daarbij stellen actieve bewoners van elk dorp hun eigen dorpsagenda op. Als gemeente proberen wij te denken vanuit hun leefwereld en de agenda te ondersteunen.'

Hoe werkt dat in de praktijk?

Van Eijk: 'Elk dorp is anders. Sommige dorpen hebben alleen wat hulp nodig. Een budgetje. Contacten. Andere dorpen zitten er nog instrumenteel in. Die verzamelen wensen en verwachten dat de gemeente die vervult. U roept, wij draaien. Molenwaard wil de dorpskernen helpen uit te gaan van hun eigen kracht. Daarbij proberen we maatwerk te leveren. We kijken wat ze nodig hebben, kennen de actieve mensen, weten wie wat doet en laten zien dat ze de overheid meestal helemaal niet nodig hebben. Dat is gemakkelijker gezegd dan gedaan. Onze organisatie >

‘De dertien dorpen van Molenwaard hebben het vermogen hun eigen toekomst vorm te geven’

John van Eijk (links) en Dirk van der Borg

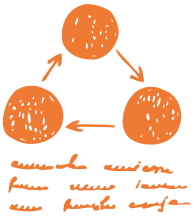

is beleidsmatig ingesteld, terwijl de ambtenaren de voorhoede moeten vormen en naar de dorpen toe moeten gaan. Eén van de dorpskernen had bijvoorbeeld behoefte aan een trapveldje. Dat is er gekomen nadat het dorp zelf voor de helft van de investering sponsors had gevonden. Vervolgens konden we afspraken maken over het schoonhouden van de omgeving van het veldje.'

Wat is er nodig om dit concept handen en voeten te geven?

Van Eijk: 'Wendbaarheid van bestuurders en medewerkers. De mindset moet veranderen. Je hoeft het beleid niet achter het bureau te bedenken. Je kunt ook vragen stellen als je naar de mensen toegaat. De Wmo-consulent zat vroeger achter een loket. Maar hij kan veel beter op huisbezoek gaan. Dan snapt hij veel sneller wat er aan de hand is.'

Van der Borg: 'Ons tijdelijke gemeentehuis hebben we straks daarom niet meer nodig. Loketten schaffen we af. We verlenen diensten aan huis. Molenwaard is de gemeente van zwervende bestuurders en ambtenaren die aansluiting zoeken bij de dorpsagenda's. Een gemeente die een beroep doet op de gemeenschapsvormen in de dorpen. Waar identiteitskaarten en paspoorten aan huis worden bezorgd. Waar aanvragen in de toekomst digitaal worden gedaan. Dat is ons dienstverleningsconcept in een notendop. Ook ik heb geen vaste werkplek. Om te spreken met burgers hebben we geen "stenen" nodig. Straks heeft Molenwaard een burgemeester zonder gemeentehuis.'

Van Eijk: 'Tja, waar heb je een gemeentehuis voor nodig? Je kunt trouwen in een van de karakteristieke, historische panden die onze gemeente rijk is. Collegevergaderingen vinden plaatsonafhankelijk plaats. We hebben een mobiele opstelling voor raadsvergaderingen. En als je je bankpasje thuis kunt ontvangen, waarom dan ook niet je paspoort?'

Hoe letterlijk moeten wij die dienstverlening aan huis nemen?

Van der Borg: 'In de dertien dorpen zijn we bezig met het inrichten van zogenoemde aanlandplekken in bestaande voorzieningen, zoals dorpshuizen. Daar kunnen bewoners bijvoorbeeld reisdocumenten aanvragen. En daar kunnen bestuurders, ambtenaren en raadsleden hun werk doen, dicht bij de bewoners en hun dorpsagenda's. Maar we zijn er nog niet. Dit is een experiment. Met vallen en opstaan moet blijken of dit concept waardevol is.'

Dirk van der Borg:

‘Om te spreken met burgers **hebben we geen “stenen” nodig’**

Hoe komt de faciliterende rol van Molenwaard tot stand?

Van der Borg: ‘Het is een organisch proces. De oorspronkelijke drie gemeenten hebben zich afgevraagd hoe ze de samenvoeging het beste konden realiseren. In dat proces van schaalvergroting vormde de gemeenschapszin in de dorpskernen een belangrijke factor. Door te ontdekken en dingen anders te doen, merkten we dat de gemeentelijke organisatie en de bewoners enthousiast werden. Natuurlijk, de mensen moeten hieraan wennen. Maar ze zijn ook gewend geraakt aan thuisbankieren. De beweging die je bij banken zag, zie je ook in Molenwaard.’

Van Eijk: ‘Het college heeft al gemerkt dat persoonlijke aandacht wonderen doet. Mensen zeggen: “We zijn een grotere gemeente geworden, maar ik sta hier te praten met de wethouder.” En dit geldt ook voor medewerkers. Een ambtenaar gaat bijvoorbeeld een dagje bij een woningcorporatie werken, omdat daar een bouwproject op stapel staat. Leuk voor de corporatie, want die krijgt aandacht. Maar ook leuk voor de ambtenaar: zijn werk wordt interessanter.’

www.tijdvoorsamen.nl
Audio: De visie van waarnemend burgemeester Van der Borg op de ondersteunende rol die de gemeente Molenwaard speelt bij initiatieven in de dertien dorpskernen.

Ter inspiratie: vier gemeenten die het anders doen!

Nederlandse gemeenten maken werk van de nieuwe verhouding met hun inwoners. Iedereen op zijn eigen wijze, want lokale omstandigheden bepalen wat werkt. Hieronder vier gemeenten met een bijzondere aanpak. Ter inspiratie.

De gemeenten hiernaast worden ook beschreven in de publicatie van het Sociaal en Cultureel Planbureau over een onderzoek naar een aantal gemeenten dat participatie probeert te bevorderen. Deze publicatie verschijnt in de zomer van 2013. Zie www.scp.nl.

Berkelland: modern noaberschap

(45.000 inwoners)

'Samen Anders' heet het coalitieakkoord (2010-2014) van Berkelland. 'Laat meer aan de mensen zelf' is het devies. De gemeente wil bijdragen aan een Berkellandse samenleving waarin modern noaberschap de drijvende kracht is: het leggen van verbindingen en het creëren van informele netwerken en samenwerkingsverbanden. Bij het vergeven van subsidies worden doel en middel van elkaar losgekoppeld: geen subsidie voor 'de bibliotheek' maar voor 'leesbevordering'. Geen steun aan 'de muziekschool', maar voor 'muzikale vorming'. Subsidies worden afgebouwd en inwoners komen zelf met een begroting. De gemeente helpt op weg en is facilitator. Met deze visie houdt de gemeente alle collectieve subsidies tegen het licht. Welke voorzieningen wel en welke niet? Wat is de rol van de gemeente? Het resultaat is dat er op een aantal collectieve voorzieningen hard wordt bezuinigd: de Berkellandse 'shocktherapie'. Dit doet de instellingen pijn, maar na enige tijd ontstaat er acceptatie en denken burgers en instellingen mee over oplossingen.

Zeistermodel

(61.000 inwoners)

In Zeist kent het coalitieakkoord 'Dichterbij' drie basiswaarden: vertrouwen, nabijheid en kracht. Eén van de uitgangspunten luidt: 'de samenleving krijgt een grote rol vroeg in de beleidsvorming'. Dit is onder meer uitgewerkt in de 'bezuinigingsdialoog', waarbij het zogenoemde Zeistermodel (variant op EU-model) is gebruikt. Om te bezuinigen zijn acht thema- of expertgroepen gevormd met maatschappelijke organisaties en bewoners. Zij hebben een groenboek (langetermijndoelstellingen) en een witboek (bezuinigingsvoorstellen) opgesteld, dat ter besluitvorming aan college en raad is voorgelegd. Bij elke themagroep trad een 'chef de dossier' op als procesbegeleider vanuit de gemeente. De politiek en de ambtelijke organisatie zijn geïnformeerd, maar stonden op afstand. Het gevolg is een stevig draagvlak voor de voorstellen die voor het grootste deel direct zijn overgenomen. Deze manier van werken heeft ook geleid tot een veranderprogramma voor de gemeentelijke organisatie.

Peel en Maas: zelfsturende gemeenschappen

(43.000 inwoners)

De gemeente Peel en Maas hanteert 'zelfsturing' als leidend principe. Gemeenschappen maken plannen met een scherpe focus op 'eigenaarschap'. Gemeente en welzijnsorganisatie willen burgers niet alleen betrekken bij beslissingen, maar hen ook verantwoordelijk maken. Zo veranderen dorpsraden in dorpsoverleggen. Het gaat er niet alleen om de mening van de bewoners te vertegenwoordigen, maar deze ook door bewoners zelf in daden te laten omzetten. De gemeente treedt op als begeleider via het opbouwwerk en waakt ervoor dat de gemeenschap leidend blijft. Het dorpsoverleg zorgt dat er een dorpsontwikkelingsplan komt, gemaakt door de inwoners. Wanneer het dorp dit plan opgesteld heeft, gaan de bewoners aan de slag met projecten waar ze zelf over gaan. Denk aan de (ver)bouw van het gemeenschapshuis: het dorp is daar zelf initiatiefnemer en eigenaar van.

Emmen Revisited

(109.000 inwoners)

In de gemeente Emmen krijgen wijk- of buurtverenigingen steeds meer verantwoordelijkheid voor hun eigen omgeving. Representatieve wijk- of dorpsverenigingen zijn erkend door de gemeenteraad als Erkende Overlegpartners (EOP's). Sinds 2005 krijgen zij allemaal een eigen budget dat - met een aantal spelregels - naar eigen inzicht besteed kan worden aan verbetering van de wijk of het dorp. Bewoners en professionals, zoals huisartsen, leraren en wijkagenten, bespreken de dorp- of wijkprogramma's. Voor de uitvoering van de programma's worden dorp- of wijkteams samengesteld. De gemeente, de corporatie, welzijnsorganisaties en bewoners nemen hieraan deel. Sinds 'Emmen Revisited' loopt, zijn bezwaren van inwoners - tegen sloop, renovatie of nieuwbouw - in onderling overleg opgelost.

Burgers regelen het online

Burgers, organisaties en overheden vinden elkaar in online netwerken. Bewoners en gemeenten gebruiken met succes verschillende vormen van nieuwe media. Hieronder enkele voorbeelden.

Websites voor bewoners

Op *buurtlink.nl* vind je nieuws, berichten, foto's en video's uit je eigen buurt. *Voorjebuurt.nl* is een online crowdfundingsite van en voor burgers, overheden, maatschappelijke organisaties en het bedrijfsleven. Ze werken samen om buurtinitiatieven mogelijk te maken. Ook zie je meteen wat er met je geld gebeurt en waar de hulp terechtkomt. Op *verbeterdebuurt.nl* kunnen burgers direct goede ideeën inzenden voor het verbeteren van hun buurt of met gemeente en buurtbewoners over die ideeën praten. *Buuv.nu* is de digitale sociale marktplaats voor en door bewoners van Haarlem. Hier komen vraag en aanbod bij elkaar. Bewoners kunnen er diensten aanbieden of diensten afnemen. De VNG maakte een film over BUUV, te zien op *vng.nl*. Daarmee wordt duidelijk wat begrippen als 'meer participatie, meer eigen regie, meer burger, minder cliënt' in de praktijk kunnen betekenen.

Mario Bosch woont in de Rotterdamse wijk Pendrecht en houdt een dagelijkse weblog bij: *mario-bosch.nl/pendrecht-weblog.htm*. De populaire blog vergroot de betrokkenheid van buurtbewoners. *www.boloboost.nl* is een platform van en voor bewoners van Bos en Lommer (Bolo). Hier delen bewoners ideeën, krijgen ze informatie over concrete plannen en activiteiten en de vraag deze plannen uit te voeren. Meepraten

over de eigen buurtbegroting in Amsterdam Oost kan op de communitypagina *mijnbuurtbegroting.nl*. Buurtbewoners kunnen ook hun eigen wijkbudget controleren via de site *budgetmonitoring.wordpress.com/category/open-data-nl-amsterdam-oost*.

Bouwstenenvoorsociaal.nl is een sectorverbindend platform van en voor bestuurders, managers en professionals in maatschappelijk vastgoed, waaronder gebouwen voor buurten, onderwijs, opvang, cultuur, sport, welzijn, informatie en zorg.

Websites voor interactie gemeenten - bewoners

De gemeente Waalwijk heeft vier wijkpagina's op Facebook. Zo wil ze de dialoog aangaan met inwoners, politie en andere organisaties. Via de 'vind ik leuk'-knop ontvangen deelnemers alle informatie over de wijken en hun bewoners. Zie ook *waalwijk.nl*. In Dordrecht kunnen inwoners via *cms.dordrecht.nl/wijkwensen* een wens voor hun eigen wijk insturen. En op *droombeek.nl* konden oude en nieuwe bewoners van de in 2000 door een vuurwerkramp getroffen Enschedese wijk Roombeek hun dromen, herinneringen en toekomstverwachtingen vastleggen op een digitaal platform. De gemeente Smallingerland vroeg in 2008 en 2009 aan iedereen die dat maar wilde om mee te helpen met het ontwerpen en inrichten van een nieuwe woonwijk in het dorp Opeinde. De informatie vindt u op: *wijbouweneenwijk.nl*.

De gemeente Woerden roept bewoners via *ikbenwoerden.nl* op online mee te denken over verschillende onderwerpen. De site biedt een platform voor een open discussie, waarin iedereen suggesties of ideeën kan aandragen en waarop anderen weer kunnen reageren.

In Leiden zijn ondernemers, instellingen, bewoners, stadspartners en onderwijsinstellingen via Twitter en LinkedIn met elkaar in gesprek gegaan over de Cultuurnota 071. De gemeente prikkelde de discussiegroep op LinkedIn met stellingen uit de bijeenkomsten. Met Twitter betrokken ze jongeren en studenten bij de gesprekken. Uiteindelijk werd het Twitteraccount een soort Uitagenda waar mensen ook culturele tips uitwisselen. Zie: 'Sociale media – Praktijkervaringen van en voor gemeentebestuurders', Actieprogramma Lokaal Bestuur, 2012. ●

Rensina van der Velde:

‘Meitinker is Fries voor meedenker. Dat is eigenlijk de kern van wat deze mensen voor de inwoners doen’

De Meitinkers van Boarnsterhim

Wegwijzers in **zorg, wonen en welzijn**

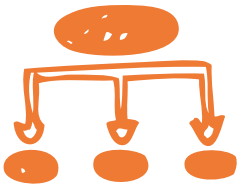

Ze kennen de sociale kaart van de regio als geen ander, weten de weg en gebruiken de mogelijkheden. Of, om met een tevreden klant uit het Friese Boarnsterhim te spreken: 'Se lulle d'r net omhinne'. We hebben het over de Meitinkers van Mienskipssoarch, medewerkers van de stichting die voor de gemeente Boarnsterhim de Wmo uitvoert. Meitinker is Fries voor 'meedenker' en dat is eigenlijk de kern van wat deze mensen voor de inwoners doen.

●●● Boarnsterhim bestaat uit achttien dorpen. Elk dorp heeft zijn eigen Meitinker, een vertrouwd gezicht. Bovendien zijn het mensen die betrokken zijn bij alle activiteiten die voor en door het dorp worden georganiseerd. De Meitinker is vijf dagen per week mobiel bereikbaar. Daarnaast houdt zij - het zijn toevallig allemaal vrouwen - regelmatig spreekuur, meestal in het dorpshuis. Ook bezoekt de Meitinker cliënten thuis. 'Vergelijk ze maar met een mobiel Wmo-loket. Als wij een vraag of signaal krijgen van iemand met een probleem, gaat een Meitinker bij die bewoner langs. De inwoners hoeven dus niet naar een gemeenteloket en dat werkt drempelverlagend', vertelt directeur Rensina van der Velde van stichting Mienskipssoarch.

Verbinding leggen

'Onze stichting is ontstaan uit een samenwerkingsverband tussen de gemeente Boarnsterhim, woningcorporatie Elkien en een aantal lokale zorgaanbieders. We zijn eind 2006 als project gestart en hebben ons toegelegd op de uitvoering van drie Wmo-principes: meedoen, zelfredzaamheid en participeren. Dat doen we dus via de Meitinkers. Zij zijn het eerste aanspreekpunt voor bewoners. Die kunnen met alle vragen op het gebied van wonen, welzijn, >

Rensina van der Velde:

‘Eenvoudig waar het kan, **professioneel waar het moet’**

zorg en dienstverlening bij de Meitinker terecht. Als iemand om hulp vraagt, maakt de Meitinker binnen 24 uur een afspraak voor het huisbezoek en bezoekt zij de burger als het kan op dezelfde dag. Zij helpt de vraag van de beller te vertalen en denkt creatief mee in oplossingen. Dat doet ze voor jong en oud, volwassenen, senioren, kinderen en gezinnen. Zelfregie en informele zorg zijn leidend.’

‘Wij leveren zelf geen diensten. Wel hebben we mandaat om Wmo-activiteiten in te zetten en te initiëren. Ook zorgen we voor de toewijzing van indicaties, zoals de aanvraag van huishoudelijke hulp en vervoersmiddelen. We bemiddelen in maaltijdservice en alarmering en geven informatie over wonen, zorg, welzijn of dienstverlening. De gemeente heeft zelf geen Wmo-loket meer. De medewerkers die daar werkten, zijn door ons overgenomen. Het contact met de gemeente is er nog wel. Zo onderhoud ik het contact met de beleidsambtenaar en spreek ik regelmatig de betrokken wethouder. Ook bespreken we geregeld wat er nog handiger en slimmer kan in onze aanpak. Dat gaat bijvoorbeeld om de samenwerking bij gezinnen met veel problemen, waarbij de samenwerking tussen de hulpverleners niet efficiënt verloopt. Als de klant dit wil, spreken we de betreffende leveranciers van diensten hierop aan. Het doel is dan om te leren van wat er niet goed gaat.’

Creatief in oplossingen

De Meitinker is het aanspreekpunt voor de klant. Daarbij is het opbouwen van een relatie en het winnen van vertrouwen erg belangrijk. ‘Meitinkers hebben de ruimte om zelf keuzes te maken, zodat ze klanten snel kunnen helpen. In feite verbinden wij wat er al is met elkaar. Tegelijkertijd moeten natuurlijk ook middelen snel voorhanden zijn. In de praktijk komt het erop neer dat binnen vijf werkdagen na het huisbezoek van de Meitinker indicatie en inzet van middelen en diensten gerealiseerd kunnen worden of dat er dan afspraken zijn gemaakt over het leveren van middelen en/of diensten.’

‘Die oplossing zoeken we bij voorkeur in de directe woonomgeving van de klant. Vaak is de hulpvraag ook met mensen uit de omgeving van de inwoner op te lossen, bijvoorbeeld met ondersteuning

'Bij de klant thuis komt de Meitinker eerder achter de werkelijke behoefte'

van een buurvrouw of vrijwilliger. Als die niet beschikbaar zijn, schakelen we een zogenoemde Freonskipper in, een "vrijwilliger plus". Freonskip betekent vriendschap. De Freonskipper zorgt ervoor dat dienstverlening niet stopt als er even geen vrijwilliger of mantelzorger beschikbaar is. Vaak doen de Freonskippers korte, eenvoudige klussen, zoals het bijhouden van een tuintje of hulp bij het op orde brengen van financiën of het huishouden. Maar ze kunnen ook een rol spelen bij klanten die nauwelijks een sociaal netwerk hebben.'

Aanspraak op voorzieningen neemt af

Het werken met Meitinkers bevalt alle partijen goed. 'Je ziet dat burgers heel erg tevreden zijn. Het aantal ouderen in deze gemeente groeit nog steeds, maar het gebruik van Wmo-middelen neemt juist af. Dat komt omdat we nu andere oplossingen zoeken en bieden en ook aan preventie doen. Jarenlang is iedereen gewend geweest om datgene te bestellen waar hij of zij recht op heeft. We richten ons met onze methode veel meer op het verhelderen van de vraag - wat heeft iemand nu echt nodig? - en laten er niet op voorhand al allerlei procedures en protocollen op los.'

Referaat

***Sanja Bouman**, programmamanager Frieslab*

'Simpele oplossingen'

'De kracht van "Mienskipssoarch" is dat het simpele oplossingen zoekt. "Mienskipssoarch" verlaat oude zorgpaden, stelt andere vragen. Bij de klant thuis, aan de keukentafel, komt de Meitinker eerder achter de werkelijke behoefte. Zo wordt de klant het best geholpen. En het is vaak goedkoper.
Frieslab, dat oplossingen bedenkt voor knelpunten in de ketenzorg, heeft de praktijkverhalen van "Mienskipssoarch" verzameld en geanalyseerd. Zo heeft Frieslab voor alle cliëntondersteuners het model "Ondersteuning op Maat" ontwikkeld.
Het uitgangspunt: sobere zorg waar mogelijk, hoogwaardige zorg waar nodig. Elke gemeente kan het model gebruiken. Praktijk en theorie gaan hand in hand.'

www.tijdvoorsamen.nl

Rensina van der Velde:

'Het aantal ouderen in deze gemeente groeit, ***maar het gebruik van Wmo-middelen neemt juist af'***

'In het verleden werd meteen professionele hulp ingeschakeld, maar soms is dat helemaal niet nodig. Iemand heeft misschien geen 3,5 uur hulp in de huishouding per week nodig, maar wel behoefte aan ondersteuning bij het verschonen van het bed, of het lappen van de ramen en het dweilen van de vloer. We bieden datgene aan wat mensen aangeven nodig te hebben. En als het moet, stellen we dat een dag later weer bij. Dus eenvoudig waar het kan, professioneel waar dit moet. Daarmee bespaart de gemeente heel veel kosten.

Het kan overigens zijn dat na 2014 de huidige Wmo-aanpak verandert. De gemeente Boarnsterhim wordt namelijk volgend jaar ondergebracht in de vier omliggende gemeenten Leeuwarden, Heerenveen, Skarsterlân en Súdwest-Fryslân. In 2014 is er waarschijnlijk sprake van een overgangsjaar. Op dit moment is de stichting met omliggende gemeenten in gesprek over haar toekomst. Gemeenten bekijken hoe ze van Mienskipssoarch kunnen leren. Tegelijkertijd krijgen ze minder budget voor de Wmo-uitvoering. Nog niet duidelijk is hoe zij straks de Wmo gaan aanpakken. Daarom zijn wij daar nu al met de gemeenten over in gesprek om duidelijkheid te krijgen voor onze burgers en ons personeel. Leeuwarden denkt aan de vorming van een dorpenteam, waarin wellicht ook onze Meitinkers kunnen meedraaien', aldus Van der Velde. ●

www.tijdvoorsamen.nl
Audio: Rensina van der Velde over de kern van het project.

Pdf: Praktijkverhalen van Meitinkers.

Referaat

***Diana Elsinga**, beleidsmedewerker Maatschappelijke Ontwikkeling gemeente Boarnsterhim*

'Concept dat aansluit bij de leefwereld'

'De aanpak van "Mienskipssoarch" is sterk vanwege haar simpelheid. Als overheidsinstanties maken we het vaak té ingewikkeld. We zijn gewend te kijken naar procedures, regelgeving en (financiële) beheeraspecten. De onafhankelijke positie van de stichting op afstand van de gemeente biedt een aantal voordelen. Meitinkers zijn geen ambtenaar, maar ze werken wel námens de gemeente. Ook hebben ze mandaat om zelf keuzes te maken om inwoners snel te kunnen helpen. Voor de gemeente heeft "Mienskipssoarch" geleid tot bovengemiddeld tevreden klanten en een financieel positief resultaat. De kern is dat een concept aansluit bij de leefwereld en niet bij de systeemwereld. Mijn oordeel is dat dat bij "Mienskipssoarch" is gelukt!'

www.tijdvoorsamen.nl

Column Albert Jan Kruiter

Het algemeen belang is ook een belang!

Albert Jan Kruiter
is medeoprichter van het Instituut voor Publieke Waarden (www.publiekewaarden.nl) en www.sociaalhospitaal.nl Hij doet onderzoek naar maatschappelijk ondernemers die publieke problemen oplossen en naar mensen die door de nieuwe verzorgingsstaat worden uitgesloten. Hij promoveerde op het werk van Alexis de Tocqueville.

Wat komt er na de faciliterende overheid?

Een groep burgers woont rondom een park. Een park dat de gemeente niet meer kan onderhouden. Ze stellen voor om het beheer van het park over te nemen. Maar dan willen ze het park wel op slot kunnen doen en kunnen bepalen wie ervan gebruik mag maken.

Een andere groep burgers ontwikkelt een boodschappenservice voor het geval ze zelf geen boodschappen meer kunnen doen. Ze beginnen een vereniging waar mensen zich kunnen inschrijven om mee te doen. Mensen die al een boodschappenservice nodig hebben, kunnen echter niet meedoen.

We moeten bezuinigen. De overheid zet een stapje terug en de burger moet een stapje extra zetten. Maar waarom zou de burger dat doen? Of scherper: waarom zou de burger dat doen op de manier waarop de overheid dat altijd gewend was om te doen?

Immers, burgers vatten hun belang vaak op als eigenbelang op de korte termijn. Het belang van de overheid is het algemene belang op de lange termijn. Die belangen kunnen haaks op elkaar staan. Bovendien zijn overheden in hun interactie met burgers door bestuursrecht gebonden. Burgers onderling zijn dat niet. Zo moeten overheden bijvoorbeeld 'gelijke gevallen gelijk behandelen'. Burgers hoeven dat onderling niet te doen en zullen dat vaak ook niet doen.

Er is kortom weinig reden om aan te nemen dat de burger problemen zal oplossen zoals de overheid dat ooit deed, dan wel dat de burger in de voetafdruk gaat staan die de overheid achterlaat. Dat roept de vraag op wat het 'faciliteren' van die burgers dan betekent. Ga je als overheid de burgers uit de bovenstaande voorbeelden 'faciliteren'? Immers, ze nemen weliswaar verantwoordelijkheid, maar ze sluiten groepen uit die de overheid zelf nooit zou kunnen uitsluiten.

Die vraag wordt belangrijker naarmate de verzorgingsstaat verder afbrokkelt. Waar het tien jaar geleden nog ging om wijkbeheer en buurthuizen, ligt de uitdaging inmiddels op de domeinen zorg en sociale zekerheid. Domeinen die traditioneel de kern van de verzorgingsstaat vormen.

In deze 'transitiefase' van overheid naar burger past de term 'faciliteren' goed. Maar in de toekomst zal die term te neutraal zijn. Immers: het algemeen belang is ook een belang. Een belang dat dagelijks op het individuele belang van participerende burgers bevochten moet worden.

In de hoogtijdagen van de verzorgingsstaat had de overheid het monopolie op het formuleren van het algemeen belang. Nu zal de overheid dat monopolie met de burgers moeten delen. Dat betekent dat we een andere manier moeten vinden om gemeenschappelijke belangen gemeenschappelijk te behartigen en gemeenschappelijke problemen gemeenschappelijk op te lossen. 'Faciliteren' van burgers zal daarbij niet voldoende zijn. Daarvoor is het publieke belang enerzijds te groot en anderzijds te kwetsbaar. ●

MOVISIE:
tientallen interventiemethoden voor 'actief burgerschap'!

Databank met interventiemethoden

MOVISIE heeft een gratis online databank: 'Effectieve sociale interventies'. Daarin vindt u een beschrijving van 99 interventiemethoden die in de sociale sector succesvol zijn toegepast. Het gaat om methoden, die minimaal twee jaar worden gebruikt door meer dan één instelling en waarvoor een handboek beschikbaar is om zelf met de methode aan de slag te gaan. In de databank vindt u alle beschikbare informatie over de aanpak, onderbouwing, praktijkervaringen en effectiviteit van de methoden.

Actief burgerschap

Actief burgerschap kan op verschillende manieren worden bevorderd: door veel ruimte te geven aan burgers of door hen echt aan het roer te laten. Hieronder een aantal sprekende voorbeelden:

A. Burgers aan het roer:

- *Vijf Sterren Dorpen* – bewoners verbeteren welzijn en leefbaarheid in dorpen
- *Eigen Kracht-conferentie* – burgernetwerken nemen zeggenschap en regie over eigen leven
- *TijdVoorElkaar* – digitale sociale marktplaats, brengt bewoners met elkaar in contact door concreet iets voor elkaar te betekenen
- *Kan Wél!* – Buurtcoach faciliteert en ondersteunt het realiseren van bewonersinitiatieven
- *ABCD* – brengt talenten van burgers in beeld en in beweging op lokaal niveau
- *Maatschappelijke Beursvloer* – matcht vragers en aanbieders van vrijwilligerswerk op lokaal niveau
- *Dorpsagenda met Dorpswaardering* – bewoners verbeteren leefbaarheid in dorpen
- *Vouchersysteem* – bewoners zijn budgethouder van eigen sociale initiatieven

Laat u verrassen en inspireren. Kijk op de databank: www.movisie.nl. Er is al meer mogelijk dan u denkt!
Wie zijn methode graag wil beschrijven voor de databank kan contact opnemen met MOVISIE: Marijke Booijink (030 789 21 23) of Renske van der Zwet (030 789 22 54).

B. Ruimte aan burgers:

- *Ongekend Talent* – senioren ontdekken hun talenten en zetten ze actief in voor de samenleving
- *Buurtgerichte Sociale Activering* – activeert sociaal kwetsbare burgers en sociale netwerken in wijk of dorp
- *Woonatelier* – betrekt allochtone jongeren bij de verbetering van de wijk
- *Bijspringer* – versterkt vrijwilligerswerk in de wijk, buurt of gemeente
- *Bronmethodiek* – versterkt betrokkenheid achterban bij lokale organisaties en de buurt
- *Present* – brengt mensen die zich incidenteel willen inzetten in contact met mensen die hulp nodig hebben
- *Kulturhuske* – bevordert ontmoeting, talentontwikkeling, participatie en binding in de wijk
- *JOLO, Jongeren lossen het op* – inzet jongeren bij oplossen conflicten in de openbare ruimte
- *Talenthouse* – stimuleert jongeren hun eigen talenten en kwaliteiten in te zetten
- *Flying Teams* – maakt vrijwilligersorganisaties toegankelijker voor jongeren met eigen sociale initiatieven

Dit derde tijdschrift, uit een serie over de veranderende relatie tussen samenleving en overheid, heeft als thema de wijze waarop gemeenten omgaan met maatschappelijke initiatieven. Wat kunnen gemeenten doen om burgers te ondersteunen en wat moeten ze juist achterwege laten? Daarbij wordt gekeken naar de interactie tussen raad, bestuur, ambtelijke organisatie en samenleving. In het tijdschrift komen verschillende inspirerende voorbeelden aan bod.

Lees meer en reageer op www.tijdvoorsamen.nl

ACTIE PROGRAMMA LOKAAL BESTUUR

VNG Vereniging van Nederlandse Gemeenten

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties